

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет – Економіки бізнесу і контролю
Кафедра – Обліку та аудиту
Ступінь вищої освіти – другий (магістр)
Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма – «Облік і аудит»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**на тему: «*Організація і методика обліку запасів
та аналіз ефективності їх використання
(на прикладі ТОВ «ПТК ШАБО»)*»**

ШИФР КРМ.ОтаА.1. 929-03.2.14

Здобувачка: _____ Сігідова В.В.

Керівник: _____ к.е.н., доц. Васьковська К.О.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від «12» грудня 2023 р., протокол № 7.

Завідувач кафедри

обліку та аудиту _____ Валерій НЕМЧЕНКО

Одеса – 2023 р.

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ
І МЕНЕДЖМЕНТУ ім. Г.Е.Вейнштейна

Факультет – Економіки бізнесу і контролю
Кафедра – Обліку та аудиту
Ступінь вищої освіти – другий (магістр)
Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав. кафедри обліку та аудиту

«_____» _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
здобувачки

Валентини СІГІДОВОЇ

-
1. Тема роботи: ***«Організація і методика обліку запасів та аналіз ефективності їх використання (на прикладі ТОВ «ПТК ШАБО»)»***

Затверджена наказом від 01 грудня 2022 р. наказ № 929-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи ***8 грудня 2023 р.***
3. Вихідні дані до роботи: ***Звітні дані про діяльність підприємства за 2019-2020р.р.***

-
4. Зміст кваліфікаційної роботи магістра: ***Теоретичні основи обліку об'єкту дослідження. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства за 2019-2020 роки. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку об'єкту дослідження на ньому. Висновки та пропозиції.***

-
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) ***таблиць – 47.***

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 14 серпня 2023 р.

Керівник _____ Васьковська К.О.

Завдання прийняв до виконання _____ Сігідова В.В.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичних розділів кваліфікаційної роботи</i>	12.08.23 - 20.09.23	
2. <i>Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства</i>	21.09.23 - 21.10.23	
3. <i>Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві та практичні аспекти обліку за напрямом кваліфікаційної роботи на ньому</i>	22.10.23 - 28.11.23	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	29.11.23 - 8.12.23	

Здобувачка-магістр _____ Сігідова В.В.

Керівник роботи _____ Васьковська К.О.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувачка-магістр _____ Сігідова В.В.

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему: «Організація і методика обліку запасів та аналіз ефективності їх використання (на прикладі ТОВ «ПТК ШАБО»)»

В умовах ринкової економіки запаси виступають важливим фактором ліквідності і виробництва на підприємстві. Фактор наявності та ефективності використання запасів виступає ключовим при виробництві, та визначає результати діяльності підприємства за визначений період. Зважаючи на це формування ефективної системи обліку запасів є актуальною науковою проблемою, яка потребує вирішення.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів.

У першому розділі досліджуються теоретичні та практичні аспекти обліку запасів на підприємстві, їх класифікація, документальне оформлення обліку, синтетичний та аналітичний облік, порядок проведення інвентаризації та управлінський облік запасів на підприємстві.

У другому розділі роботи наведена техніко-економічна характеристика ТОВ «ПТК ШАБО», проведено фінансово-економічний аналіз діяльності ТОВ «ПТК «ШАБО», зокрема аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства, аналіз фінансових результатів діяльності підприємства та ймовірності банкрутства.

У третьому розділі наведено особливості організації бухгалтерського обліку та обліку запасів на досліджуваному підприємстві.

У висновках підведені результати дослідження, надані пропозиції щодо удосконалення обліку запасів зокрема.

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини – 108 с.;

таблиць – 47;

додатків – ;

рисуноків – .

З М І С Т

	с.
Вступ.....	5
1. МЕТОДОЛОГІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗАПАСІВ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	9
1.1. Економічна сутність, класифікація та оцінка запасів.....	9
1.2. Первинна документація з обліку запасів на підприємстві.....	20
1.3. Синтетичний та аналітичний облік запасів.....	28
1.4. Інвентаризація запасів на підприємстві.....	44
1.5. Управлінський облік запасів на підприємстві.....	48
2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ПТК «ШАБО».....	51
2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «ПТК «ШАБО».....	51
2.2. Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства.....	70
2.3. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства.....	76
2.4. Аналіз ймовірності банкрутства підприємств.....	82
3. СТАН БУХГАЛТЕРСЬКОГО ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ У ТОВ «ПТК «ШАБО».....	87
3.1. Організація бухгалтерського фінансового обліку у ТОВ «ПТК «ШАБО».....	87
3.2. Організація бухгалтерського обліку запасів ТОВ «ПТК «ШАБО»..	95
Висновки та пропозиції.....	102
Список використаних джерел.....	105

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми полягає в тому що для ведення господарської діяльності суб'єктами господарювання всіх форм власності та галузей економіки застосовуються запаси, що є значною і найбільш важливою частиною його активів підприємства. Запаси займають особливе місце у складі майна підприємства та домінуючі позиції у структурі витрат. Такі активи є невід'ємним елементом функціонування підприємств. Їх оптимальний розмір та безперебійність постачання забезпечують безперервність діяльності та уникнення низки ризиків.

З наближенням національної системи бухгалтерського обліку до вимог ринкової економіки та міжнародних стандартів змінилися організаційні засади формування, використання виробничих запасів, їх відображення в системі фінансової звітності.

Нині облік й аналіз запасів підприємства потребує удосконалення, пошуку нових підходів до вирішення недоліків їх відображення в обліку і звітності. З метою розвитку суб'єктів господарювання та зростання їх виробничого потенціалу за сучасних умов ринкової економіки виникає необхідність в ефективному управлінні виробничими запасами, інформація для якого формується в системі обліку та аналізу.

Кожне підприємство в умовах ринку повинне проводити облік запасів. Система обліку буде дійсною тільки при участі і підтримці всіх підрозділів підприємства. Ефективним способом одержання підтримки є забезпечення інформацією керівників підрозділів.

Мета керування запасами – утримувати на мінімальному рівні щорічну загальну суму витрат по забезпеченню запасами. Контроль за цими витратами здійснюється практично зведенням до мінімуму наступних показників: кількість замовлень за рік; тривалість страхових циклів; тривалість часу постачання, виготовлення і внутрішньозаводських перевезень; тривалість циклів збереження на складі; кількість товарів, що знаходяться на складі; кількість комор і складів.

Важлива роль в реалізації цієї задачі відводиться організації бухгалтерського обліку на запасів на підприємстві.

Усе вище згадане підкреслює величезну роль та значення теми роботи в сучасних умовах господарювання. Вибрана тема є досить актуальною для сьогодення, для розвитку економічних процесів на Україні і має першорядну важливість для кожного підприємства, який бажає досягти успіху.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є вивчення особливостей організації обліку та ефективності використання запасів у ТОВ «ПТК ШАБО».

Для досягнення поставленої мети, що визначає зміст дослідження, в роботі були визначені і вирішені наступні завдання:

- дослідити сутність запасів, їх класифікацію;
- вивчити особливості ведення обліку запасів;
- розглянути нормативні і законодавчі документи, щодо контролю організації обліку запасів;
- дослідити ведення синтетичного та аналітичного обліку запасів на промисловому підприємстві;
- провести аналіз ефективності використання запасів у ТОВ «ПТК ШАБО»;
- розглянути особливості організації обліку запасів у ТОВ «ПТК ШАБО»;
- обґрунтувати шляхи удосконалення ефективності використання виробничих запасів в сучасних економічних умовах господарювання.

Предметом дослідження є первинний, синтетичний та аналітичний облік запасів в сучасних умовах господарювання, шляхи і пропозиції щодо вдосконалення їх обліку у ТОВ «ПТК ШАБО».

Об'єктом дослідження є господарська діяльність ТОВ «ПТК ШАБО»

Методи дослідження. Для розкриття сутності та змісту категорій застосовувались методи теоретичного узагальнення – аналіз і синтез, індукція і дедукція, системний підхід, порівняння, аналогія, абстрагування. Метод причинно-наслідкового зв'язку, абстрактно-логічний та метод групування

використовувалися для виділення об'єктів і елементів облікової політики, удосконалення обліку; метод порівняльних оцінок, а також статистико-економічні та вибірковий методи.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти України, міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку, постанови Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, дослідження вчених економічної теорії, наукові праці зарубіжних і вітчизняних вчених з питань обліку, контролю та аудиту, а також дані первинного, аналітичного і синтетичного обліку ТОВ «ПТК ШАБО», квартальні і річні звіти, дані статистичної звітності, виробничо-фінансові плани, довідкові матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних аспектів та розробці практичних напрямів удосконалення обліку запасів та аналізу основних фінансових показників діяльності підприємства. Отримані в ході дослідження науково-практичні результати мають важливе значення для подальшого розвитку й удосконалення обліку запасів в ТОВ «ПТК ШАБО».

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати спрямовані на удосконалення організації ведення обліку запасів та особливостей проведення фінансового аналізу. Впровадження запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню якості облікової інформації стосовно питання що вивчається.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи магістра. Основні теоретичні та практичні результати дослідження доповідалися та отримали позитивну оцінку на Науковій конференції здобувачів вищої освіти ОНТУ, секція «обліку та аудиту», 28 березня 2023 р. та опубліковано статтю на англійській мові у фаховому виданні (Characteristics of the methods of assessment of stock disposal taking into account the specificity of the activity as a separate element of the company's accounting policy // Food Industry Economics. 2023. Vol.15, Issue 1. P. 25-30. doi: 10.15673/fie.v15i1.2666).

Загальна структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра 108 сторінок, у тому числі 104 сторінки основного тексту, список використаних джерел із 35 найменувань на 3,5 сторінках. Робота містить 47 таблиць, загальний обсяг яких складає 27 сторінок.

1. МЕТОДОЛОГІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗАПАСІВ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Економічна сутність, класифікація та оцінка запасів

З розвитком ринкових відносин в Україні відбувається зміни в економічних відносинах висуваючи нові вимоги до ведення бухгалтерського обліку, як до одного з головного засобу контролю ведення господарської діяльності підприємств.

Модернізація бухгалтерського обліку призвело до вирішення актуальних питань в економіці про отримання прибутку, про збільшення обсягу виробництва продукції, про зниження собівартості продукції. Так функціонування підприємств різноманітних видів діяльності та форм власності зумовлена багатьма факторами, одним з яких є запаси для забезпечення їх діяльності.

Дослідження сутності категорії «запаси» та «виробничі запаси» присвячені публікації вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: І.А.Бланка, І.А.Бондарева, Ф.Ф.Бутинця, В.О Василенко, С.Ф.Голова, Г.М. Давидова, Е.А. Зінь, Т.М. Кача, А.М. Коваленко, Т.О. Колодизевою Г.В. Кубасовою, Л.П. Кулаковською, М.В. Кужільним, Р.Р. Ларіною, Г.Муса, В.М. Мурашка, Г.В. Нашкерською, Л.В. Нападовською, Ю.В. Піча, М.С.Пушкарь, Б.А. Райзберг, Річарда Д.Інвіна, О.М. Соляник, В.В. Сопка, Н.М. Ткаченко, Р.З.Чейза, та ін., але питання вдосконалення обліку та їх аналізу є досить актуальними та потребують додаткових досліджень.

Згідно НПСБОН№9 запаси – активи, які:

- утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством. [6]

Щодо розкриття сутності поняття «виробничі запаси» єдиної позиції у висвітленні даного поняття не існує.

Запаси – матеріали та продукція, складова частина оборотних фондів підприємства, що відображаються в активі балансу (включає сировину, допоміжні матеріали, напівфабрикати, готову продукцію і т.п.), які не використовуються в даний момент у виробництві зберігаються на складах або в інших місцях і призначені для подальшого використання. [16, с. 314]

Василенко В.О. Ткаченко Т.І. [3, с. 47] трактують запаси як «резерви матеріальних ресурсів підприємства».

Давидов Г.М. [4, с. 186] вважає, що запаси – це активи, які: 1) утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; 2) перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; 3) утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Інші автори висловлюють, що запаси – наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери матеріального виробництва та задоволення потреб населення і ще не використовуються. [5, с. 583]

Живко З. Б. Живко М.О. Живко І. Ю. [6, с. 121] дають таке визначення запасів, як ресурси (активи) підприємства, які зберігаються для продажу за умов звичайної господарської діяльності або перебувають у процесі виробництва для такого продажу, або утримуються для споживання у виробничому процесі чи при наданні послуг, а також для управління підприємством (сировина і матеріали, комплектуючі вироби, готова продукція, паливо, будівельні матеріали, товари, малоцінні та швидкозношувані предмети тощо).

Зінь Е.А. [7, с. 105] стверджує, що запаси – це будь-які ресурси підприємства, що призначені для використання, але тимчасово не використовуються (сировина, матеріали, паливо, обладнання, машини, товари, електроенергія тощо).

Козловський В.А. Козловська Е.А. Савруков Н.Т. [8, с. 95] вважають, що запасом є будь-який ресурс, який використовується для того, щоб задовольнити поточну або майбутню потребу (заготовки та вихідні матеріали, напівфабрикати, що перебувають у виробничому процесі і готові вироби).

Кулаковська Л.П. Піча Ю.В. [9, с. 368] в своїй праці дають таке визначення: запаси – це предмети праці, які: 4) утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; 5) перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; 6) утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Маркс К. [10, с. 156] під запасами трактує матеріальні цінності, які знаходяться на складах постачальників у вигляді готової продукції, на проміжних складах та на складах споживачів.

Нашкерська Г.В. [11, с. 208] стверджує, що запаси – це оборотні активи підприємства, які використовуються переважно в одному операційному циклі діяльності підприємств або в період до одного року.

Посилкіна О.В. Сагайдак-Нікітюк Р.В. Доровський О.В. Кубасова Г.В. [12, с. 254] визначають запаси, як матеріальні ресурси, які знаходяться на різних стадіях виробництва і збуту, тобто це сукупність сировини, основних і допоміжних матеріалів та інших товарів, які очікують входження у процес виробничого споживання, або готової продукції, яка очікує відвантаження споживачу.

Райзберг Б.А. Лозовский Л.Ш. Стародубцева Е.Б. [13, с. 113] визначають запаси, як матеріальні цінності, оборотні кошти у вигляді сировини, матеріалів, палива, напівфабрикатів, готової продукції, які не використовуються в даний момент у виробництві, що зберігаються на складах або в інших місцях і призначені для наступного використання.

Савкович В.А. [14, с. 8] надають таке визначення, запаси – це все те, на що є попит, але що в даний момент виключено з виробничого або особистого

споживання, це всі матеріальні, фінансові, трудові та інші ресурси, які в даний момент не використовуються.

Тобто, запасами визнають [6]:

– сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, розподілу, передачі, обслуговування виробництва й адміністративних потреб;

– незавершене виробництво у вигляді не закінчених обробкою і складанням деталей, вузлів, виробів та незакінчених технологічних процесів. Незавершене виробництво на підприємствах, що виконують роботи та надають послуги, складається з витрат на виконання незакінчених робіт (послуг), щодо яких підприємством ще не визнано доходу;

– готову продукцію, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом;

– товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу, які в синтетичному обліку підрозділяються: на товари на складі, товари в торгівлі, товари в комісії, тара під товарами, торгової націнки, необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу.

– малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року

– поточні біологічні активи, якщо вони оцінюються за цим Національним положенням (стандартом), а також сільськогосподарська продукція і продукція лісового господарства після її первісного визнання.

– напівфабрикати (за видами напівфабрикатів), – це сировина і матеріали, які пройшли певні стадії обробки, але ще не є готовою продукцією. У виготовленні продукції вони таку роль, як і основні матеріали, тобто утворюють її матеріальну основу. Зворотні відходи виробництва – це залишки, що

утворились, у процесі переробки сировини і матеріалів та які повністю або частково втратили споживчі якості (залишки від переробленої сировини, наприклад винограду або етилового спирту для виробництва вина)

– продукція сільсько-господарського виробництва (за видами продукції)

Для правильної організації обліку запасів важливе значення має їх науково обґрунтована класифікація. Запаси можна класифікувати за наступними ознаками (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до класифікації запасів підприємства*

Класифікаційні групи запасів	Вид запасів	Характеристика
За призначенням і причинами утворення	Постійні	Частина виробничих і товарних запасів, що забезпечують безперервність виробничого процесу між двома черговими поставками
	Сезонні	Запаси, що утворюються при сезонному виробництві продукції чи при сезонному транспортуванні
За місцем знаходження	Складські	Запаси, що знаходяться на складах підприємства
	У виробництві	Запаси, що знаходяться в процесі обробки
	В дорозі	Продукція, що відвантажена споживачу, і ще ним не отримана, знаходиться в дорозі
За рівнем наявності на підприємстві	Нормативні	Запаси, що відповідають запланованим обсягам запасів, необхідним для забезпечення безперебійної роботи підприємства
	Понаднормові	Запаси, що перевищують їх нормативну кількість
За ступенем ліквідності	Неліквідні	Виробничі та товарні запаси, які неможливо легко перетворити на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості таких запасів
	Ліквідні	Виробничі та товарні запаси, що легко перетворюються на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості таких запасів
Відносно до балансу	Балансові	Запаси, що є власністю підприємства і відображаються в балансі
	Позабалансові	Запаси, що не належать підприємству, і знаходяться у нього через певні обставини
За наявністю на початок і кінець звітного періоду	Початкові	Величина запасів на початок звітного періоду
	Кінцеві	Величина запасів на кінець звітного періоду
За походженням	Первинні	Запаси, що надійшли на підприємство від інших підприємств і не підлягали обробці на даному
	Вторинні	Матеріали та вироби, що після первинного використання можуть застосовуватися вдруге у виробництві (відходи виробництва та споживання продукції)

За обсягом	Вільні	Запаси, що знаходяться у надлишку на підприємстві
	Обмежені	Запаси, що знаходяться в обмеженій кількості на підприємстві
За сферою використання	У сфері виробництва	Запаси, що знаходяться у процесі виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво)
	У сфері обігу	Запаси, що знаходяться у сфері обігу (готова продукція, товари)
	У невиробничій	Запаси, що не використовуються у виробництві
За структурою і складом	Запаси виробничі (предмети та засоби праці)	Запаси сировини, основних і допоміжних матеріалів, напівфабрикатів власного виробництва, купівельних напівфабрикатів, комплектуючих виробів, палива, запчастин, тари і тарних матеріалів, МШП
	Запаси незавершеного виробництва	Частина продукції, що не пройшла всіх стадій обробки та не прийнята відділом технічного контролю (ВТК)
	Запаси готової продукції (продукти праці)	Продукція, закінчена виробництвом, що прийнята ВТК і знаходиться на складі

* складено на підставі джерел

Придбані або вироблені запаси зараховуються на баланс по первісній вартості.

Первісною вартістю запасів отриманих за плату у юридичних або фізичних осіб, є їх собівартість в яку входять фактичні витрати [6]:

1. Суми які виплачуються згідно договору
2. Суми які виплачуються за інформаційні, посередницькі та інші послуги пов'язані з пошуком та придбанням запасів.

3. Суми ввізного мита;

4. Суми непрямих податків у зв'язку з придбання запасів, які не повертаються підприємству.

5. Інші витрати, які безпосередньо пов'язані з придбанням запасів та доведення їх до стану в якому вони стають придатними для використання їх в запланованих цілях.

Первісною вартістю запасів, що виготовляються власними силами підприємства, визнається фактична виробнича собівартість їх виробництва, до якої включаються [6]:

1. прями матеріальні витрати – це вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу вироблюваної продукції, купівельних

напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат;

2. прямі витрати на оплату праці – це заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат;

3. інші прямі витрати – це всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, плата за оренду земельних і майнових паїв, амортизація тощо;

4. загально-виробничі витрати – це:

– витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату управління цехами, дільницями тощо; відрахування на соціальні заходи й медичне страхування апарату управління цехами, дільницями; витрати на оплату службових відряджень персоналу цехів, дільниць тощо);

– амортизація основних засобів загально-виробничого (цехового, дільничного, лінійного) призначення;

– амортизація нематеріальних активів загально-виробничого (цехового, дільничного, лінійного) призначення;

– витрати на утримання, експлуатацію та ремонт, страхування, операційну оренду основних засобів, інших необоротних активів загально-виробничого призначення;

– витрати на вдосконалення технології й організації виробництва (оплата праці та відрахування на соціальні заходи працівників, зайнятих удосконаленням технології й організації виробництва, поліпшенням якості продукції, підвищенням її надійності, довговічності, інших експлуатаційних характеристик у виробничому процесі; витрати матеріалів, купівельних комплектуючих виробів і напівфабрикатів, оплата послуг сторонніх організацій тощо);

– витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення та інше утримання виробничих приміщень;

– витрати на обслуговування виробничого процесу (оплата праці загально-виробничого персоналу; відрахування на соціальні заходи, медичне

страхування робітників та апарату управління виробництвом; витрати на здійснення технологічного контролю за виробничими процесами та якістю продукції, робіт, послуг);

- витрати на охорону праці, техніку безпеки і охорону навколишнього природного середовища;

- інші витрати (втрати від браку, оплата простоїв тощо).

- Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) встановлюються підприємством.

Первісна вартість запасів, отриманих підприємством безкоштовно шляхом внеску в уставний капітал підприємства, визначається справедливою вартістю.

Згідно з НП(С)БО 9 «Запаси» підприємство при вибутті запасів може використовувати один із існуючих методів оцінки запасів або декілька одночасно. Але при цьому слід уточнити, що «для усіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однакові умови використання, застосовується тільки один із наведених методів». [6]

Оцінка методом ФІФО. Цей метод оцінки вибуття запасів за цінами перших закупівель, тобто метод ФІФО, ґрунтується на припущенні, що запаси, які надійшли першими, першими і реалізуються (first-in, first-out method – FIFO).

Основним його недоліком є вплив зовнішніх чинників економічного життя держави на показник валового прибутку окремо взятого підприємства.

Так, в умовах постійно зростаючих цін метод ФІФО дає найвищий показник валового прибутку. А якщо взяти до уваги, що в умовах загального зростання цін кожне підприємство прагне підвищити також і ціни на реалізований товар, то при застосуванні методу ФІФО до оцінки вибуття показник валового прибутку, що зазначається у Звіті про фінансові результати, можна вважати невиправдано завищеним.

Крім того, оцінка вибуття запасів за поточною (ринковою, що склалася на цей момент) вартістю дає змогу підприємству в умовах зростання цін

поповнювати свої запаси, не шукаючи додаткових джерел поповнення оборотних коштів.

Нормативний метод обліку вибуття запасів є частиною давно відомого в нашій країні нормативного методу обліку витрат (облік за планово-розрахунковими цінами) і базується на нормативному методі калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг). [6]

Відповідно до п. 23 НП(С)БО 9, «оцінка за нормативними витратами полягає в застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормативних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін. Для забезпечення максимального наближення нормативних витрат до фактичних витрати і ціни повинні регулярно у нормативній базі перевірятися і переглядатися». [6]

Основні принципи нормативного методу обліку витрат (у тому числі вибуття запасів) і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) зводяться до такого. В основу калькуляції фактичної собівартості окремого виду продукції покладено заздалегідь складену калькуляцію нормативної собівартості цього виду продукції за затвердженими самим підприємством поточними нормами витрат сировини і матеріалів, праці тощо.

При дотриманні цих норм (і при їх своєчасному перегляді) фактична собівартість відповідає нормативній. У разі виявлення відхилень від норм фактичну собівартість продукції визначають так: до нормативної собівартості додають (у разі перевитрати) або від неї віднімають (у разі економії) виявлені відхилення від поточних норм, а також додають (віднімають) витрати, зумовлені зміною цих норм протягом звітного періоду за кожною статтею витрат. При цьому прямі витрати за встановленими нормами враховують окремо від витрат, що становлять відхилення від норм. Це дає змогу ретельно контролювати витрати під час виробництва продукції. [6]

Згідно з п. 11 НП(С)БО 16, виявлені у звітному періоді наднормативні витрати зараховуються до складу собівартості реалізованої продукції. [7]

Нормативна калькуляція – це визначення собівартості одиниці продукції (робіт, послуг) за статтями витрат у грошовому вимірі на основі діючих (поточних) норм витрат матеріалів, заробітної плати тощо.

Діючими нормами прийнято називати норми і нормативи, зумовлені технологічним процесом, відповідно до якого передають матеріали у виробництво, оплачують виконані роботи. Нормативні калькуляції можуть складатися послідовно на деталі, вузли і продукцію загалом. Нормативні калькуляції використовують для оцінки залишків незавершеного виробництва і визначення фактичної собівартості продукції при застосуванні нормативного методу обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг).

Нормативний метод обліку витрат і калькулювання собівартості продукції є основним методом, що використовується на підприємствах промисловості зі складною технологією, а також у сезонних галузях матеріального виробництва. Він, нарівні з іншими методами оцінки вибуття запасів, потрібен для оцінки не лише при вибутті запасів з підприємства, а й при переведенні їх з однієї балансової статті до іншої, що теж кваліфікується як вибуття. [6]

Різнойменні та різнотипні запаси не заборонено обліковувати різними методами, але при цьому слід аргументовано підтвердити відмінність в умовах їх використання.

Слід мати на увазі, що при зміні специфіки господарської діяльності можлива зміна облікової політики, яка може проявлятися у зміні методів оцінки запасів при їх списанні.

Запаси є предметом, на які направлена праця людини з метою отримання прибутку і складають основну частину оборотних активів підприємства, виступаючи основою при формуванні фінансових звітів. Так наприклад вартість продукції переносять поступово, а предмети праці споживаються цілком і повністю переносять свою вартість на готову продукцію та замінюються після кожного виробничого циклу.

У цій ситуації важливе значення припадає на покращення якісних показників використання запасів, а саме: зниження питомих витрат матеріалів в собівартості продукції, економія матеріалів, модернізація обладнання і т.д. Вдосконалення ресурсозабезпеченості сприяє впорядкування первинної документації, широке упровадження типових уніфікованих форм, підвищення рівня механізації і автоматизації обліково-обчислювальних робіт, забезпечення порядку приймання, зберігання і витрачання сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, палива, напівфабрикатів.

Управління запасами направлено на підвищення рентабельності та швидкості обігу вкладеного капіталу. Управління запасами в першу чергу спрямована на оптимізацію розміру і структури запасів товарно-матеріальних цінностей, зниження витрат на їх обслуговування, створення системи контролю за їх рухом та зберіганням. Етапи розробки управління запасами є аналіз товарно-матеріальних цінностей у попередньому періоді, визначення цілей формування запасів, оптимізацію розміру основних видів поточних запасів, оптимізацію всієї суми товарно-матеріальних цінностей організації, формування ефективної системи контролю за рухом запасів в організації.

Завданням управління запасами виникає, коли необхідно створити запас матеріальних ресурсів або предметів споживання з метою задоволення попиту на заданому інтервалі часу. Для забезпечення безперервного і ефективного функціонування підприємства необхідне створення запасів. У будь-якому завданні управління запасами потрібно визначати кількість замовленої продукції і строки розміщення замовлення.

Виробнича діяльність підприємств, яка являє собою використанням значної кількості різноманітних виробничих запасів потребує чіткого їх розмежування із подальшою деталізацією, тим самим створюючи передумови правильної організації обліку виробничих запасів. Вони використовуються у виробництві по-різному. Одні з них повністю споживаються у виробничому процесі, інші – змінюють тільки свою форму, треті – входять у вироби без яких-

небудь змін, четверті – тільки сприяють виготовленню виробів і не включаються в їх масу або хімічний склад.

Запаси – придбані або самостійно виготовлені вироби, які підлягають подальшій переробці на підприємстві. В процесі виробництва запаси використовуються неоднаково. Деякі з них повністю споживаються у технологічному процесі (сировина і матеріали), інші – змінюють тільки свою форму і розмір (мастильні матеріали, фарби), треті – входять до складу виробу без будь-яких зовнішніх змін (запасні частини), четверті – лише сприяють виготовленню виробів, але не включаються до їх маси або хімічного складу (МШП). Товарні запаси – придбані підприємством товари, призначені для подальшого перепродажу. При цьому підприємство, як правило, не вносить суттєвих змін до їх фізичної форми, вже при закупці у постачальника вони є готовою продукцією.

В основу економічної класифікації виробничих запасів покладено їх значення для процесу виробництва, оскільки використовувані в ньому запаси відіграють різну роль. Одні формують основу майбутньої продукції, інші беруть участь у процесі виробництва, або надаючи виробам відповідних властивостей, або сприяючи виробничому процесу. Першу групу називають основними матеріалами, другу – допоміжними. В складі основних матеріалів відокремлюють куповані напівфабрикати.

1.2. Первинна документація з обліку запасів на підприємстві

Бухгалтерський облік здійснює суцільне й безперервне спостереження за господарськими процесами з обліку запасів і відображає його в документах, які складають на кожну господарську операцію.

Всі господарські операції, які здійснює підприємство в процесі господарювання відображається в бухгалтерському обліку способом суцільного і безперервного документування всіх господарських операцій, які здійснюють на підприємстві.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. №996-XIV (зі змінами), підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. [1]

Первинні документи складають під час проведення операції, а якщо це неможливо – безпосередньо після її закінчення на паперових носіях або у вигляді електронних записів у формі, яка доступна для читання та виключає внесення будь-яких змін. При електронному записі облікових реєстрів забезпечується отримання таких документів на паперових носіях.

Документ – це письмове свідоцтво здійснення господарської операції або письмове розпорядження на право її здійснення.

Бухгалтерський документ – це документ певної форми і змісту, що містить інформацію про господарську операцію та юридично підтверджує факт її здійснення або розпорядження на право її проведення.

Відображення об'єктів обліку у первинних бухгалтерських документах називається документацією.

Документація є важливим елементом методу бухгалтерського обліку, оскільки служить для первинного спостереження за господарськими операціями і є обов'язковою умовою для відображення їх в обліку. Первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій, є підставою для бухгалтерського обліку цих операцій. Первинні документи повинні бути складені під час здійснення господарської операції.

Первинний документ – це документ, створений у письмовій або електронній формі, що фіксує та підтверджує господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення. [12]

Документи складаються на бланках типових форм, затверджених Державним комітетом статистики України, а також на бланках спеціалізованих форм, затверджених міністерствами та відомствами України, або виготовлених самостійно бланках, які повинні обов'язково містити реквізити типових або спеціалізованих форм.

Інформація, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, систематизується в реєстрах синтетичного та аналітичного бухгалтерського обліку шляхом подвійного запису їх на взаємопов'язаних рахунках бухгалтерського обліку.

Підприємство вживає всіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому та непомітному виправленню записів у первинних документах та забезпечує їх належне зберігання протягом встановленого строку.

Матеріальний об'єкт, спеціально призначений для запису, зберігання та передачі інформації, називають носієм інформації.

Відповідальність за несвоєчасне складання первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку та недостовірність відображених у них даних несуть особи, які склали та підписали ці документи.

Первинні облікові документи можуть бути складені на паперових або машинних носіях і повинні мати такі обов'язкові реквізити [12]:

- 1) назву документа (форми);
- 2) дату і місце складання;
- 3) назву підприємства, від імені якого складено документ;
- 4) зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції;
- 5) посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення;
- 6) особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції.

Інформація, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, систематизується в реєстрах синтетичного та аналітичного бухгалтерського обліку шляхом подвійного запису їх на взаємопов'язаних рахунках бухгалтерського обліку.

Підприємство вживає всіх необхідних заходів для запобігання несанкціонованому та непомітному виправленню записів у первинних документах та забезпечує їх належне зберігання протягом встановленого строку.

Наказом Мінстату України від 21.06.96 р. №193 «Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів» затверджені такі типові форми первинного обліку запасів (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

Типові форми первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів

Код	Назва документа
М-1	«Журнал обліку вантажів, що надійшли»;
М-2а	«Акт списання бланків довіреностей»;
М-3	«Журнал реєстрації довіреностей»;
М-4	«Прибутковий ордер»;
М-7	«Акт про приймання матеріалів»;
М-8	«Лімітно-забірна картка»;
М-9	«Лімітно-забірна картка»;
М-10	«Акт вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів»;
М-11	«Накладна вимога на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів»;
М-12	«Картка № складського обліку матеріалів»;
М-13	«Реєстр № приймання- здавання документів»;
М-14	«Відомість обліку залишків матеріалів на складі»;
М-15	«Акт про приймання устаткування»;
М15а	«Акт приймання-передачі устаткування до монтажу»;
М-16	«Матеріальний ярлик»;
М-17	«Акт № про виявлені дефекти устаткування»;
М-18	«Сигнальна довідка про відхилення фактичного залишку матеріалів від установлених норм запасу»;
М-19	«Матеріальний звіт»;
М-21	«Інвентаризаційний опис №»;
М-23	«Акт № про витрату давальницьких матеріалів»;
М-26	«Картка обліку устаткування для встановлення»;
М-28	«Лімітно-забірна картка №»;
М-28а	«Лімітно-забірна картка №».

Крім цього, спільним наказом Міністерства статистики України і Міністерства транспорту України від 07.08.96 р. №228/253, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28.08.96 р. за №183/1508, затверджена Інструкція про порядок виготовлення, зберігання, застосування єдиної первинної транспортної документації для перевезення вантажів автомобільним транспортом та обліку транспортної роботи. Цією Інструкцією визначаються такі типові форми єдиної первинної транспортної документації [30]:

1) подорожній лист вантажного автомобіля у міжнародному сполученні – типова форма №1 (міжнародна);

2) подорожній лист вантажного автомобіля – типова форма №2 (чинний у межах України);

3) товаротранспортна накладна – типова форма №1-ТН;

4) талон замовника – типова форма №1-ТЗ (при роботі автомобіля за погодинною формою оплати транспортних послуг).

Перелік типових форм, які використовують на підприємствах для документації господарських явищ і процесів зазначено в таблиці 1.3. [12]

Таблиця 1.3

Характеристика типових форм обліку виробничих запасів на підприємстві

Зміст господарської операції (призначення документи)	Назва документа	Код	Організаційно розпорядчі документи, які є підставою для оформлення документа
Облік та контроль за надходженням та оприбуткуванням запасів.	Журнал обліку вантажів, що надійшли	М-1	Оформлюється на основі товаротранспортних документів, прибуткових ордерів, актів приймання матеріалів.
Підтвердження повноважень представника покупця на отримання ТМЦ	Довіреність	М-2	Платіжно-прибуткові документи за вартістю, що складається з витрат на виготовлення (придбання) та доставку бланків довіреностей.
Облік списання бланків довіреностей	Акт списання бланків довіреностей	М-2а	Довіреність
Реєстрація виданих довіреностей та розписки про їх одержання	Журнал реєстрації довіреностей	М-3	Довіреність
Облік матеріалів, які надходять на підприємство від постачальників.	Прибутковий ордер	М-4	Оформлюється на основі накладних, товаротранспортних накладних.
Оформлення приймання матеріальних цінностей, які мають кількісні та якісні розбіжності з даними супровідних документів постачальника та приймання матеріалів, які прибули без документів.	Акт про приймання матеріалів	М-7	Оформлюється на основі накладних, товаротранспортних накладних.
Відпуск одного номенклатурного номера запасів на місяць	Лімітно-забірна картка	М-8	Оформлюється на основі накладної-вимоги

Облік руху матеріальних цінностей в середині підприємства та їх відпуску господарствам свого підприємства, що розташовані за межами його території, а також стороннім організаціям.	Накладна-вимога на відпуск (внутрішнє) переміщення матеріалів	М-11	Довіреність
Облік руху матеріалів на складі за кожним видом	Картка складського обліку матеріалів	М-12	Оформлюється на основі прибуткових ордерів, акта про приймання матеріалів, лімітно-забірних карток, товаротранспортна накладна,
Реєстрація прибутково-видаткових документів	Реєстр приймання-здавання документів	М-13	Оформлюється на основі прибуткових ордерів та лімітно-забірних карток, акта про приймання матеріалів
Відображення залишків запасів на складі підприємства на кінець облікового періоду	Відомість обліку залишків матеріалів на складі	М-14	Оформлюється на основі картки складського обліку матеріалів
Характеристика та позначення запасів, що знаходяться у місцях зберігання	Матеріальний ярлик	М-16	Оформлюється на основі прибуткових ордерів, актів про приймання матеріалів
Продаж запасів	Накладна на відпуск товарно-матеріальних цінностей	М-20	Угода
Зняття натуральних залишків запасів по складу, які знаходяться у матеріально-відповідальних осіб	Інвентаризаційний опис товарно-матеріальних цінностей	М-21	Наказ про інвентаризацію
Відвантаження (прийом) запасів	Товарно-транспортна накладна	1-ТН	Угода

Прибутковий ордер – це типова форма, що застосовується для обліку матеріалів, які надходять на підприємство від постачальників чи з переробки та складається в одному примірнику відповідальною особою при надходженні матеріальних цінностей на склад.

Довіреність – це документ, який уповноважує особу (представника покупця) на отримання ТМЦ.

Лімітно-забірна карта – це документ, який використовується для оформлення відпуску зі складу запасів, що споживаються у виробництві систематично. Випуску його здійснює відділ постачання в двох екземплярах на один чи кілька видів запасів. Один екземпляр передається цеху-одержувачу, а другий -- складу.

Картка складського обліку – це документ, який застосовується для оперативного обліку руху матеріалів, МТЦ, готової продукції та інших видів запасів по складу (коморі).

Матеріальний ярлик – це первинний документ, що призначений для характеристики матеріалів кожного номенклатурного номера, що знаходиться в місцях зберігання.

Товарно-транспортна накладна (ТТН) – це основний документ на вантаж, що повинен оформлятися при здійсненні вантажних автоперевезень. Одночасно з цим ТТН виступає первинним документом бухгалтерського обліку. [12]

На підприємстві документи з обліку надходження та вибуття запасів складаються працівниками бухгалтерії на підставі виконавчих та розпорядчих документів для підготовки облікових записів. До них належать бухгалтерські довідки, групувальні та розробні таблиці, відомості нарахування амортизації, розподілу загальновиробничих витрат, звітні калькуляції тощо.

Документообіг – рух документів з організації з моменту їх отримання чи утворення до завершення виконання чи відправки. Вірна організація документообігу сприяє оперативному проходженню документів в апараті управління, пропорційному завантаженню підрозділів та посадових осіб, що показує позитивний вплив на процес управління в цілому. Документообіг на підприємстві здійснюється у вигляді потоків документів, що циркулюють між пунктами обробки (керівники установи та підрозділів, спеціалісти, службовці) та пунктами технічної обробки самих документів (експедиція, друкарське бюро та ін.).

Вимоги до потоків документів:

1) рух документів повинен бути прямоточним, тобто виключати непрямі маршрути;

2) принцип однократного перебування документа в одному структурному підрозділі чи в одного виконувача.

Різні операції по обробці документів слід виконувати паралельно, щоб скоротити час перебування у сфері діловодства та підвищити оперативність виконання. При проектуванні раціональних документопотоків на підприємстві складають схеми руху основних груп та видів документів. Це дозволяє встановити раціональні маршрути руху та етапи обробки документів, уніфікувати шляхи руху, порядок обробки різних їх категорій.

Документи мають практичне значення для попереднього і подальшого контролю за доцільністю і законністю господарських операцій, дотриманням державної дисципліни.

Попередній контроль здійснюють керівні працівники: підписуючи документ, вони беруть на себе відповідальність за законність операції, оформленої цим документом. Це допомагає дотриманню господарської дисципліни та чинного законодавства.

Подальший контроль здійснюють облікові працівники при прийманні і опрацюванні документів, а також працівники податкових, фінансових і ревізійних органів. Цей контроль поширюється головним чином на виправдні документи для встановлення законності і господарської доцільності операцій, а також перевірки правильності оформлення самих документів.

Документи мають важливе значення для забезпечення контролю за збереженням майна господарства, раціональним його використанням. Приймання і відпуск матеріальних цінностей, використання грошових коштів, здійснення розрахунків тільки на підставі належно оформлених документів запобігають зловживанням з боку посадових осіб. Практика свідчить, що нестачі, розтрата і безгосподарність, різні зловживання найчастіше бувають там, де документи оформляються неправильно і несвоєчасно, облік ведеться незадовільно.

Документи мають і правове (юридичне) значення як письмовий доказ здійснення господарських операцій, а тому використовуються судовими органами при розгляді господарських позовів. Судові органи визнають за документом доказову, юридичну силу в тому разі, якщо його складено своєчасно і належним чином оформлено.

Документи використовують при аналізі господарської діяльності, для фінансового контролю, аудиту і документальних, ревізій.

1.3. Синтетичний та аналітичний облік запасів

Для обліку виробничих запасів застосовується рахунок 20 «Виробничі запаси»

Рахунок 20 (Виробничі матеріали) має такі субрахунки [8]:

- 201 «Сировина й матеріали»
- 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби»
- 203 «Паливо»
- 204 «Тара й тарні матеріали»
- 205 «Будівельні матеріали»
- 206 «Матеріали, передані в переробку»
- 207 «Запасні частини»
- 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення»
- 209 «Інші матеріали»

Рахунок 21 (Поточні біологічні активи) має такі субрахунки [8]:

- 211 «Поточні біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю»
- 212 «Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю»
- 213 «Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю»

Рахунок 22 (Малоцінні та швидкозношувані предмети)

- за видами виробництва

Рахунок 23 (Виробництво)

- за видами виробництва

Рахунок 24 (Брак у виробництві)

- за видами виробництва

Рахунок 25 (Напівфабрикати)

- за видами напівфабрикатів

Рахунок 26 (Готова продукція)

- за видами готової продукції

Рахунок 27(Продукція сільсько-господарського виробництва)

- за видами продукції

Рахунок 28 (Товари)

- 281 «Товари на складі»
- 282 «Товари в торгівлі»
- 283 «Товари на комісії»
- 284 «Тара під товарами»
- 285 «Торгова націнка »
- 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу»

На субрахунку 201 «Сировина й матеріали» відображаються наявність та рух сировини та основних матеріалів, які входять до складу продукції, що виготовляється, або є необхідними компонентами при її виготовленні (забудовники облік будівельних матеріалів і конструкцій ведуть на субрахунку 205 «Будівельні матеріали»). На цьому субрахунку ведеться облік основних матеріалів, що використовуються підрядними будівельними організаціями при здійсненні будівельно-монтажних, ремонтних робіт. Допоміжні матеріали, які використовуються при виготовленні продукції або для господарських потреб, технічних цілей та сприяння у виробничому процесі, також відображаються на субрахунку 201. Підприємства, що заготовляють сільськогосподарську продукцію для переробки, також відображають її вартість на цьому субрахунку.

На субрахунку 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби» відображаються наявність та рух покупних напівфабрикатів, готових комплектуючих виробів (включаючи у підрядних будівельних організаціях будівельні конструкції та вироби – дерев'яні, залізобетонні, металеві, інші), що придбані для комплектування продукції, що випускається, які потребують додаткових витрат праці з їх обробки або збирання. Вироби, придбані для комплектації готової продукції, вартість яких не включається до собівартості продукції цього підприємства, відображаються на рахунку 28 «Товари».

Науково-дослідні та конструкторські організації придбані необхідні їм як комплектуючі вироби для проведення наукових (експериментальних) робіт за визначеною науково-дослідною або конструкторською темою спеціальне обладнання і інструменти, пристрої та інші прилади обліковують на субрахунку 202. Обладнання і прилади загального призначення на цьому субрахунку не обліковуються, а відображаються на рахунку 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи» або на рахунку 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» за видами предметів.

На субрахунку 203 «Паливо» (нафтопродукти, тверде паливо, мастильні матеріали) обліковуються наявність та рух палива, що придбається чи заготовлюється для технологічних потреб виробництва, експлуатації транспортних засобів, а також для вироблення енергії та опалення будівель. Тут також обліковуються оплачені талони на нафтопродукти і газ.

Якщо деякі види палива використовують одночасно і як матеріали, і як паливо, то їх можна обліковувати на субрахунку 201 «Матеріали» і на субрахунку 203 «Паливо» – за ознакою переважності використання на цьому підприємстві.

Якщо на підприємстві для технологічних та експлуатаційних потреб, для вироблення енергії та опалення будівель створюються запаси газу (у газосховищах), то їх облік ведеться на субрахунку 203.

На субрахунку 204 «Тара й тарні матеріали» відображаються наявність і рух усіх видів тари, крім тари, яка використовується як господарський інвентар,

а також матеріали й деталі, які використовують для виготовлення тари і її ремонту (деталі для збирання ящиків, бочкова клепка тощо).

Матеріали, які використовуються для додаткового обладнання вагонів, барж, суден з метою забезпечення збереження відвантаженої продукції, не відносяться до тари і обліковуються на субрахунку 201 «Сировина й матеріали».

На субрахунку 205 «Будівельні матеріали» підприємства-забудовники відображають рух будівельних матеріалів, конструкцій і деталей, обладнання і комплектуючих виробів, які належать до монтажу, та інших матеріальних цінностей, необхідних для виконання будівельно-монтажних робіт, виготовлення будівельних деталей і конструкцій.

На субрахунку 205 «Будівельні матеріали» не враховується обладнання, яке не потребує монтажу: транспортні засоби, вільно розміщені верстати, будівельні механізми, сільськогосподарські машини, виробничий інструмент, вимірювальні та інші прилади, виробничий інвентар та інше. Витрати на придбання такого обладнання, що не потребує монтажу, відображаються безпосередньо на рахунку 15 «Капітальні інвестиції» у міру надходження їх на склад чи інше місце зберігання, експлуатації.

Устаткування й будівельні матеріали, що передані підряднику для монтажу й виконання будівельних робіт, списується з субрахунку 205 на рахунок 15 «Капітальні інвестиції» після підтвердження їх монтажу й використання.

На субрахунку 206 «Матеріали, передані в переробку» обліковуються матеріали, передані в переробку на сторону та які надалі включаються до складу собівартості отриманих з них виробів. Затрати на переробку матеріалів, які оплачуються стороннім організаціям, відображаються безпосередньо за дебетом рахунків, на яких ведеться облік виробів, що отримані з переробки. Аналітичний облік матеріалів, що передані в переробку, ведеться в розрізі, що забезпечує інформацію про підприємства-переробники і контроль за операціями з переробки і відповідними витратами. Передача матеріалів у переробку відображається тільки на субрахунках рахунку 20.

На субрахунку 207 «Запасні частини» ведеться облік придбаних чи виготовлених запасних частин, готових деталей, вузлів, агрегатів, які використовуються для проведення ремонтів, заміни зношених частин машин, обладнання, транспортних засобів, інструменту, а також автомобільних шин у запасі та обороті. На цьому ж субрахунку ведеться облік обмінного фонду повнокомплектних машин, устаткування, двигунів, вузлів, агрегатів, що створюються в ремонтних підрозділах підприємств, на ремонтних підприємствах.

За дебетом субрахунку відображаються залишок і надходження, за кредитом – витрачання, реалізація та інше вибуття запасних частин.

Автомобільні шини, що є на колесах та в запасі при автомобілі, які враховані в ціні автомобіля та включені в його інвентарну вартість, обліковуються у складі основних засобів.

Аналітичний облік запасних частин ведеться за місцями зберігання та однорідними групами (механічна група, електрична група тощо). Аналітичний облік машин, обладнання, двигунів, вузлів та агрегатів обмінного фонду ведеться за групами: придатні до експлуатації (нові та відновлені); що підлягають відновленню (на складі); що є в ремонті.

На субрахунку 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення» обліковуються мінеральні добрива, отрутохімікати для боротьби зі шкідниками й хворобами сільськогосподарських культур, біопрепарати, медикаменти, хімікати, що використовуються для боротьби з хворобами сільськогосподарських тварин. Тут також відображаються саджанці, насіння й корми (покупні й власного вирощування), що використовуються для висаджування, посіву та відгодівлі тварин безпосередньо в господарстві.

На субрахунку 209 «Інші матеріали» обліковуються бланки суворого обліку (за вартістю придбання) відходи виробництва (обрубки, обрізка, стружка тощо), невиправний брак, матеріальні цінності, одержані від ліквідації основних засобів, які не можуть бути використані як матеріали, паливо або запасні частини на цьому підприємстві (металобрухт, утиль), зношені шини тощо. [10]

На дебеті рахунка 20 «Виробничі запаси» і відповідних субрахунках відображаються дані про надходження запасів з різних джерел (від постачальників, підзвітних осіб, власного виробництва, засновників підприємства тощо).

За кредитом цього рахунка та його субрахунків відображається інформація про вибуття (списання) запасів на різні цілі (виробництво та інші внутрішньогосподарські потреби, відпускання на сторону), а також суми уцінки виробничих запасів. [10]

Запаси, що не є власністю підприємства, обліковуються за балансом на субрахунках: 022 «Матеріали, прийняті для переробки» і 023 «Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні».

На субрахунку 221 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» обліковуються малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року, зокрема: інструменти, господарський інвентар, спеціальне оснащення, спеціальний одяг тощо.

Рахунок 231 «Виробництво» використовується для обліку на окремих субрахунках витрат:

- промислових та сільськогосподарських підприємств на виробництво продукції;
- підрядних, геологічних та проектних організацій на виконання будівельно-монтажних, геологорозвідувальних та проектно-вишукувальних робіт;
- підприємств транспорту та зв'язку на надання послуг;
- науково-дослідних підприємств на виконання науково-дослідних та конструкторських робіт;
- підприємств громадського харчування на випуск власної продукції;
- дорожніх господарств на утримання та ремонт автомобільних шляхів;
- підприємств, які здійснюють виробництво, транспортування, постачання теплової енергії та надають послуги з централізованого

водопостачання та водовідведення та ведуть окремий облік витрат за кожним видом діяльності, що підлягає ліцензуванню;

- інших підприємств та організацій;
- допоміжних (підсобних) виробництв.

За дебетом рахунку 231 відображаються прямі матеріальні, трудові та інші прямі витрати, а також розподілені загальновиробничі витрати і витрати від браку продукції (робіт, послуг) з технологічних причин, за кредитом — вартість фактичної виробничої собівартості завершеної виробництвом готової продукції (у дебет рахунків 26, 27), вартість виконаних робіт, послуг (у дебет рахунку 90), собівартість виготовлених у допоміжних (підсобних) виробництвах виробів, робіт, послуг (інструменту, енергії, ремонтно-транспортних послуг тощо

Собівартість послуг з ремонту, проведеного ремонтним підрозділом підприємства, зменшується на вартість матеріалів (зокрема запасних частин), отриманих при його проведенні, які придатні до подальшого використання і оприбутковані у складі запасів (крім матеріалів, отриманих при ліквідації об'єктів основних засобів та інших необоротних матеріальних активів).

Рахунок 241 «Брак у виробництві» призначений для обліку та узагальнення інформації про втрати від браку у виробництві. Браком на виробництві вважається продукція, напівфабрикати, деталі, вузли та роботи, які не відповідають за своєю якістю встановленим стандартам або технічним умовам і не можуть бути використані за своїм прямим призначенням або можуть бути використані тільки після додаткових витрат на виправлення. Брак продукції поділяється на зовнішній, тобто виявлений споживачем і пред'явлений для відшкодування збитків, та внутрішній, який виявлений в процесі виробництва. У залежності від характеру відхилень від нормативів він може бути остаточним або виправним.

Рахунок 251 «Напівфабрикати» призначений для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух напівфабрикатів власного виробництва. Облік напівфабрикатів власного виробництва на окремому рахунку ведуть підприємства, на яких напівфабрикати, крім використання у виробництві,

реалізуються на сторону як готова продукція. До напівфабрикатів належить продукція, що не пройшла всіх установлених технологічним процесом стадій виробництва й потребує доопрацювання або укомплектування. Зокрема, на рахунку 25 можуть обліковуватися виготовлені підприємством напівфабрикати: чавун передільний у чорній металургії; сира гума та клей в гумовій промисловості; сірчана кислота на азотно-туковому комбінаті хімічної промисловості; солод у пивоварній промисловості; пряжа та сирова тканина в текстильній промисловості. На підприємствах, де напівфабрикати власного виробництва використовуються тільки для власних виробничих потреб, їх рух і залишки обліковуються на рахунку 23 «Виробництво». За дебетом рахунку 25 відображається надходження (створених) напівфабрикатів, за кредитом — вибуття напівфабрикатів унаслідок продажу, передачі в подальшу переробку, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визначення активу.

Рахунок 261 «Готова продукція». До готової продукції належить продукція, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам та стандартам.

Рахунок 271 «Продукція сільсько-господарського виробництва» обліковують продукцію, одержану від власних рослинницьких, тваринницьких та промислових підрозділів підприємства, яка призначена для продажу на сторону та для іншого невиробничого споживання (видачі чи продажу працівникам, передачі в невиробничу сферу, наприклад в дитячі садки, їдальні тощо); продукцію, яка призначена для споживання в тваринницьких підрозділах як корми чи для виробництва кормів у кормоцехах; продукцію, яка вирощена для годівлі худоби, наприклад зелену масу, корм, плоди тощо, а також побічну продукцію та відходи, одержані при доведенні товарної продукції та насіння до належних кондицій; насіння та посадкового матеріалу, включаючи саджанці, призначені для закладання та ремонту власних насаджень.

Рахунок 281 «Товари» призначений для обліку руху товарно-матеріальних цінностей, що надійшли на підприємство з метою продажу. Рахунок 28 (281-286)

використовують здебільшого збутові, торгові та заготівельні підприємства (організації), а також підприємства громадського харчування. На промислових та інших виробничих підприємствах рахунок 28 застосовується для обліку будь-яких виробів матеріалів, продуктів, які спеціально придбані для продажу, або тоді, коли вартість матеріальних цінностей, що придбані для комплектування на промислових підприємствах, не включається до собівартості готової продукції, що виробляється на цьому підприємстві, а підлягає відшкодуванню покупцями окремо. остачальницькі, збутові, торгові підприємства та організації на рахунок 28 ведуть облік також покупної тари і тари власного виробництва, крім інвентарної тари, що служить для виробничих чи господарських потреб і облік якої ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи» або на рахунку 20 «Виробничі запаси».

Типові господарські операції по обліку придбання запасів у випадку наступної сплати наведено в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Придбання запасів у випадку наступної сплати

№ п/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т
1	Оприбутковані запаси	20,22,25,27,28	63
2	Відображена сума податкового кредиту (за наявності зареєстрованої податкової накладної)	641	63
3	Відображені витрати за транспортування у складі первісної вартості запасів	20,22,25,27,28	63
4	Відображена сума податкового кредиту з ПДВ у складі вартості послуг з транспортування запасів (за наявності зареєстрованої податкової накладної)	641	63
5	Сплачені придбані запаси	63	31
6	Сплачені транспортні послуги	63	31

Типові господарські операції по обліку придбання запасів у випадку передоплати наведено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Придбання у випадку передоплати

№ п/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т
1	Здійснена передоплата за запаси	371	31
2	Відображена сума податкового кредиту по ПДВ у складі суми передоплати за запаси (за наявності зареєстрованої податкової накладної)	641	644
3	Здійснена передоплата за транспортні послуги	371	31
4	Відображена сума податкового кредиту з ПДВ у складі передоплати за транспортування запасів (за наявності зареєстрованої податкової накладної)	641	644
5	Оприбутковані запаси	20,22,25,27,28	63
6	Списана раніше відображена сума податкового кредиту з ПДВ при оприбуткованні товарів	644	63
7	Відображені витрати за транспортування у складі первісної вартості запасів	20,22,25,27,28	63
8	Списана раніше відображена сума податкового кредиту з ПДВ у складі вартості транспортних послуг	644	63
9	Здійснений залік заборгованостей	63	371

Типові господарські операції по обліку придбання запасів за кошти іноземній валюті наведено в табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Придбання запасів за кошти в іноземній валюті

№ п/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т
1	Перерахований митному органу ввізне мито і імпортний ПДВ	377	311
2	Оприбутковані отримані від нерезидента запаси	20,22,25,27,28	632
3	Сума сплаченого мита включені в первісну вартість запасів	20,22,25,27,28	377
4	Сума ПДВ, сплачена митниці включена в складі податкового кредиту	641	377
5	Перерахована оплата нерезиденту за отримані запаси	632	312
6	Відображена курсова різниця з монетарної кредиторської заборгованості перед іноземним постачальником : - Витрати - Доходи	945 632	632 714
7	Списані на фінансовий результат курсові різниці	714 791	791 945

Типові господарські операції по обліку придбання запасів через підзвітну особу наведено в табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Придбання запасів через підзвітну особу

№ п/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т
1	Видані грошові кошти працівнику в підзвіт з каси підприємства	372	30
2	Оприбутковані запаси, отримані підзвітною особою	20,22,25,27,28	372
3	Відображена сума податкового кредиту по ПДВ у складі вартості запасів (за наявності зареєстрованої податкової накладної)	641	372
4	Списані витрати на командировку, пов'язані з закупівлею запасів, у складі первісної вартості запасів	20	372

Типові господарські операції по обліку надходження запасів в якості взноса в уставний капітал наведено в табл. 1.8.

Таблиця 1.8

Надходження запасів в якості поповнення статутного капіталу

№ п/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т
1	Відображений розмір уставного капіталу, показаного в статутних документах	46	401
2	Відображені від учасника запаси	20,22,25,27,28	46
3	Відображений податковий кредит з отриманих запасів запасів (за наявності зареєстрованої податкової накладної)	641	46

Типові господарські операції по обліку оприбуткування запасів різними шляхами наведено в табл. 1.9.

Таблиця 1.9

Оприбуткування запасів на підприємство

№ п/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т
Безоплатно отримані запаси			
1	Оприбутковані безоплатно отримані запаси	20,22,25,27,28	718
2	Списана сума доходу на фінансовий результат	718	791
Отримання повернутих матеріалів			
1	Оприбутковані матеріали від розбирання об'єктів ОС	20,22,25,27,28	746
2	Списані витрати на фінансовий результат	746	793
Інші способи отримання запасів			
1	Оприбутковані запаси, раніше не враховані в балансі, а також запаси виявлені при інвентаризації	20,22,25,27,28	719

2	Списана сума доходу на фінансовий результат	719	791
3	Оприбутковані запаси , виготовлені на підприємстві	20,22,25,27,28	23

Типові господарські операції по обліку списання запасів наведено в табл. 1.10.

Таблиця 1.10

Операції з обліку списання запасів

№ п/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т
1	Відпущені запаси на для використання в процесі капітального будівництва, покращення, модернізації, модифікації основних засобів	15	20,22,25,27,28
2	Списана собівартість реалізованих запасів	943	20,22,25,27,28
3	Передани безоплатно запаси	949	20,22,25,27,28
4	Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ	949	641
5	Списані витрати на фінансовий результат	791	949
6	Зроблено уцінка запасів	946	20,22,25,27,28
7	Сума уцінки списана на фінансовий результат	791	946
8	Списані запаси, втрачені внаслідок господарської діяльності, не пов'язаної з операційною діяльністю підприємство	977	20,22,25,27,28
9	Нараховані податкові зобов'язані з ПДВ	977	641
10	Списана вартість відсутніх запасів	947	20,22,25,27,28
11	Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ	947	641
12	Списані витрати, пов'язані з відсутністю запасів на фінансовий результат	791	947
13	Відображена сума збільшеної чистої вартості реалізації (дооцінка)	20	719
14	Списана сума доходу на фінансовий результат	719	791
15	Відпущені з складу матеріали в переробку сторонньому підприємству	206	201,209

Типові господарські операції по обліку продажу запасів за кошти в національній валюті наведено в табл. 1.11.

Таблиця 1.11

Продаж запасів за кошти в національній валюті

№ п/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т
1	Відображений дохід від реалізації відвантажених запасів	377	712
2	Відображена сума податкових зобов'язань з ПДВ у складі вартості відвантажених покупцю запасів	712	641
3	Списана собівартість реалізованих товарів	943	20,22,25,27,28
4	Сформований фінансовий результат:		
А	- Списаний дохід від реалізації запасів	712	791
Б	- Списана собівартість реалізованих товарів	791	943

5	Надійшла сплата на розрахунковий рахунок за відвантажені товари	31	377
---	---	----	-----

Типові господарські операції по обліку продажу запасів у випадку передоплати наведено в табл. 1.12.

Таблиця 1.12

Продаж запасів у випадку передоплати

№ п/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т
1	Отримана попередня сплата за реалізовані запаси	31	681
2	Відображена сума податкових зобов'язань	643	641
3	Відвантажені покупцю запаси та відображено дохід від її реалізації	377	712
4	Списана раніше відображена сума податкових зобов'язань з ПДВ при відвантаженні запасів	712	643
5	Списана собівартість реалізованих запасів	943	20,22,25,27,28
6	Виконаний залік заборгованостей	681	377
4	Сформований фінансовий результат:		
А	- Списаний дохід від реалізації запасів	712	791
Б	- Списана собівартість реалізованих товарів	791	943

Таблиця 1.13

Облік виправного і невиправного браку на підприємстві

№ п/п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т
Невиправний брак			
1	Виявлено невиправний брак	24	23
2	Оприбутковано запаси (лоскут), які можна реалізувати на сторону (за ціною можливої реалізації, без ПДВ)	209	24
3	Списано на витрати виробництва втрати від браку:	23	24
	– у межах норм технологічного браку		
	– понад норми технологічного браку	947	
4	Нараховано умовні податкові зобов'язання з ПДВ на вартість невиправного браку понад технологічні норми	949	641
5	Виявлено невиправний непередбачений брак із вини постачальника сировини	24	23
6	Виставлено постачальникові претензію про відшкодування збитків	374	24
7	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ згідно з п. 188.1 ПК	374	6412
8	Отримано оплату претензії	311	374
Виправний брак			

9	Проведено роботи з перепакування виправного браку	24	20, 66, 65, 91
10	Списано на витрати виробництва витрати з виправлення браку	23	24

Таблиця 1.14

Повернення товару у якості (браку)

№ п\п	Зміст господарської операції	Д-т	К-т
1	Повернуто покупцем продукцію:	704	685
	– зменшено доходи на вартість товару із ПДВ		
	– зменшено податкові зобов'язання з ПДВ (методом «сторно»)	704	6412
	– списано відрахування з доходу за поверненням продукції, без ПДВ		
2	Оприбутковано браковану продукцію методом «сторно» на рівні собівартості раніше реалізованого товару	901	26
3	Переведено готову продукцію до складу браку	24	26
4	Визнано до відшкодування витрати покупця на доставку товару	24	685
5	Дороблено виправний брак	24	20, 63, 65, 66
6	Оприбутковано готову продукцію за ціною можливої реалізації, без ПДВ	26	24
7	Списано на витрати виробництва остаточні втрати від браку, пов'язані:	23	24
	– із доробкою браку		
	– відшкодуванням витрат покупцеві	947	
8	Оплачено претензію покупцеві	685	311
9	Відвантажено товар іншому покупцеві	361	701
10	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ за договірною ціною	701	6412
11	Списано собівартість товару	901	26
12	Списано на фінансовий результат:	701	791
	– доходи від повторної реалізації товару		
	– собівартість реалізованого товару	791	901
	– витрати, пов'язані із псуванням ТМЦ	791	947

Для коректного обліку браку необхідна чітка класифікація видів браку та причин його виникнення. Це дозволить списати витрати на брак саме на ті види продукції, де він був допущений.

Витрати на брак можна скоротити, якщо передбачити можливе використання бракованої продукції на інші цілі – реалізацію у вигляді побічної продукції, повторне застосування як сировини, реалізацію виправленого браку та ін.

В обліку з податку на прибуток втрати від невивправного та виправного браку не підлягають коригуванню та відображаються за тими самими правилами, що й у бухгалтерському.

У частині ПДВ існує ризик нарахування умовних податкових зобов'язань на рівні вхідного ПДВ (включено до податкового кредиту), якщо втрати від браку не потрапляють до вартості (собівартості) готової продукції, яка продається із ПДВ у рамках господарської діяльності підприємства.

Таблиця 1.15

Облік напівфабрикатів власного виробництва

№ п\п	Зміст	Д-т	К-т
1	Оприбутковано на склад напівфабрикати власного виробництва	25	23
2	Отримано напівфабрикати у результаті здійснення спільної діяльності	25	37
3	Проведено дооцінку напівфабрикатів власного виробництва	25	423
4	Оприбутковано куплені напівфабрикати в т. ч. ПДВ	25	63
		64	
5	Оприбутковано лишки напівфабрикатів, виявлені при інвентаризації	25	71
6	Використано напівфабрикати для потреб виробництва	23	25
22	Списано за рахунок прибутку вартість втрат від браку у випадку, коли винних осіб не встановлено або у випадку виникнення його внаслідок непередбачених подій	94 , 99	24

Таблиця 1.16

Облік готової продукції

№п/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Зі складу передано у виробництво матеріали на:		
	- виготовлення виробів	23	201
	- загальновиробничі потреби	91	201
2	Зі складу передано у виробництво комплектуючі:		
	- на виготовлення виробів	23	202
	- на загальновиробничі потреби	91	202
3	Зі складу передано в цех напівфабрикати власного виробництва на виготовлення:		
	- виробів	23	25
4	Передано в цех дрібний інструмент (МШП)	91	22
5	У кінці місяця розподілено і списано ТЗВ, що Припадають на використані у виробництві запаси:		
	- на виготовлення виробів	23	289
	- на загальновиробничі потреби	91	289
6	Нараховано заробітну плату:		
	- працівникам, що виготовляли вироби	23	661
	- інженерно-технічному персоналу цеху	91	661
7	Нараховано відрахування на соціальні заходи на зарплату (за категоріями працівників):		
	1. Працівників, які виготовляли вироби		
	- до Пенсійного фонду (22%)	23	651
	2. Інженерно-технічного персоналу:		
	- до Пенсійного фонду (22%)	91	651
8	Нараховано амортизацію виробничих основних засобів	91	131
9	Протягом місяця передано на склад готової продукції	26	23
10	По закінченні місяця списано розподілені пропорційно суми прямих витрат загальновиробничі витрати.	23	91

Аналітичний облік запасів ведеться у розрізі місць зберігання, матеріально відповідальних осіб та видів запасів. На кожен субрахунок складається окрема відомість до журналу 5.

Записи у відомостях вносяться на основі документів, в яких надходження узагальнені за матеріально відповідальними особами, запасами і їх

використанням, вибуттям у звітний місяць. Суми внутрішніх обертів запасів за місяць повинні бути між собою рівними.

За дебетом рахунків відображається надходження запасів на підприємство, їх до оцінка, за кредитом – витрати на виробництво, переробку, реалізація, уцінка.

Записи в журналі здійснюються за фактичною собівартістю придбання запасів, яка складається з їх купівельної ціни (без ПДВ), податку на додану вартість і транспортно-заготівельних витрат (транспортні витрати, вантажно-розвантажувальні роботи, ввізне мито, послуги сторонніх та посередницьких організацій та інші витрати, пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні до використання).

За дебетом субрахунку відображаються залишки надходження, за кредитом витрачання, реалізація та інше вибуття запасних частин.

Аналітичний облік запасів ведеться в розрізі їх найменувань або однорідних груп. Кожна з груп виробничих запасів поділяється за видами, сортами, марками, типами, розмірами кожному найменуванню, сорту, розміру виробничих запасів присвоюється коротке числове позначення (номенклатурний номер), яке записують до спеціального реєстру – номенклатури-цінника, де також вказують одиницю виміру і, по можливості, облікову ціну запасу.

Кодування номенклатури-цінника здійснюють за змішаною порядково-серійною системою, використовуючи семи і восьмизначні коди. Перші два знаки вказують на синтетичний рахунок, третій – на субрахунок, один або два наступні знаки означають групу виробничих запасів, решта – знаки, які характеризують виробничі запаси. Інформація, що міститься у номенклатурах-цінниках, належить до умовно-постійної. Її записують на машинних носіях і багаторазово використовують для одержання необхідних вихідних даних.

На кожному документі з руху виробничих запасів повинно бути вказано не тільки найменування запасу, а й номенклатурний номер, що дозволяє уникати помилок під час заповнення прибуткових і видаткових документів та здійснення записів у складському і бухгалтерському обліку виробничих запасів.

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться на складах за допомогою карток складського обліку, які розміщуються в картотеці за технічними групами виробничих запасів відповідно до номенклатури-цінника.

На підставі залишків на перше число місяця, які виводяться по кожному номенклатурному номеру в картках складського обліку, складаються відомості обліку залишків запасів (сальдові відомості), які використовуються для порівняння даних аналітичного і синтетичного обліку виробничих запасів.

1.4. Інвентаризація запасів на підприємстві

Порядок проведення інвентаризації регулюється Інструкцією з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, яка затверджена наказом Міністерства фінансів України від 11.08.94 р. № 69 та зареєстрована в Міністерстві юстиції України 26.08.94 р. за № 202/412. [9]

Інвентаризація виробничих запасів проводиться не менше одного разу на рік згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» №996-XIV від 16 липня 1999 р. [1]

При проведенні інвентаризації інвентаризаційні описи складаються окремо на товарно-матеріальні цінності, що знаходяться в дорозі, не оплачені в строк покупцями відвантажені товари і цінності та ті, що перебувають на складах інших підприємств (на відповідальному зберіганні, на комісії, у переробці).

Інвентаризація по суті, передбачає дві основні дії – звіряння фактичної наявності цих активів із даними бухгалтерського обліку і встановлення поточного стану таких активів. Це робить комісія, призначена керівником, шляхом огляду, рахування, зважування, обміру тощо. Вона ж зазначає результати в інвентаризаційні описи (в яких бухгалтерія вже зазначила власні відомості). [9]

Матеріальні запаси, фактично встановлені на дату інвентаризації, та за даними бухгалтерського обліку записуються в інвентаризаційні описи за:

– найменуванням із зазначенням номенклатурного номера (за його наявності);

– виду, групи, сорту;

– одиниці виміру;

– ціни, суми та кількості (рахунок, вага або міра).

В інвентаризаційних описах товарно-матеріальних цінностей зазначається їх назва і первісна вартість. Товарно-матеріальні цінності інвентаризуються за місцем їх знаходження і матеріально відповідальними особами.

В бухгалтерському обліку на кожний вид товарно-матеріальних цінностей відкривається аналітичний рахунок, на якому об'єкти обліку відображаються за кількістю (у прийнятих одиницях виміру) та вартістю (у прийнятій системі оцінки).

Аналітичні рахунки групуються за групами, місцем зберігання, матеріально відповідальними особами, за субрахунками і рахунками бухгалтерського обліку. [9]

Інвентаризаційна комісія у присутності матеріально відповідальних осіб перевіряє фактичну наявність запасів шляхом їх перерахунку, переважування чи перемірювання. При цьому, не допускається вносити до інвентаризаційних описів дані про залишки активів зі слів матеріально відповідальних осіб або за даними обліку без перевірки їх фактичної наявності, крім:

– спецодягу та предметів індивідуального користування, відправлених у прання та ремонт (перевіряються на підставі документів надавача послуг);

– кількості запасів, що зберігаються в непошкодженому пакуванні постачальника (може визначатися на підставі документів, але з обов'язковою перевіркою наявності в натурі частини вказаних цінностей);

– запасів, що перебувають в дорозі, не оплаченої у строк покупцями відвантаженої продукції (товарів) та запасів, що перебувають на складах інших підприємств (на відповідальному зберіганні, на комісії, у переробці) – якщо вони підтверджені належно оформленими документами (із складанням окремого інвентаризаційного опису).

Після завершення інвентаризації завідувач складом пише ще одну розписку такого змісту: «Інвентаризація проведена у моїй присутності, претензій до комісії не маю. Матеріальні цінності прийняв на зберігання завідувач складу».

Дані фактично перевірених за кількістю, мірою, масою матеріальних цінностей заносяться в інвентаризаційний опис у двох примірниках (при зміні матеріально відповідальних осіб – у трьох), підписуються головою та членами комісії. Матеріально відповідальна особа на кожному аркуші пише розписку про те, що у її присутності цінності внесені в опис, до роботи комісії претензій немає, а цінності знаходяться на її відповідальному зберіганні. На виявлені непридатні або зіпсовані цінності складаються акти із зазначенням причин, ступеня й характеру псування, а також відповідальних осіб.

Інвентаризаційні описи разом з висновками робочої комісії здають у бухгалтерію для виявлення наслідків інвентаризації. Для цього на цінності, в розрізі яких є відхилення від облікових даних, складається порівняльна відомість. [9]

Працівники бухгалтерії виконують такі роботи:

- роблять взаємозалік нестач і лишків, якщо вони обумовлені пересортицею;
- проводять розрахунок природних втрат матеріалів;
- визначають кінцевий результат (лишки чи нестачі).

На підставі звірки складається порівняльна відомість. В ній комісія записує тільки ті найменування, за якими були встановлені відхилення. Ці відхилення можуть кваліфікуватися як лишки (фактично виявлено більше цінностей на складі, ніж за документами) або нестача (на складі виявлено менше цінностей, ніж за обліковими даними). Протягом 15 днів комісія повинна визначитися стосовно оприбуткування лишків і списання нестач.

Виявлені лишки, як правило, оприбутковуються і при цьому збільшуються інші операційні доходи підприємства. При оприбуткуванні лишків робиться запис: Дт 20, 22 – Кт 719.

Від матеріально відповідальних осіб вимагається пояснення лишків чи нестач у письмовому вигляді. Висновки щодо причини виникнення врегулювання нестач центральна інвентаризаційна комісія оформляє протоколом, який затверджує керівник підприємства протягом п'яти днів після закінчення інвентаризації. [9]

При виявленні нестач і втрат від псування, які виникли в наслідок зловживань матеріально відповідальних осіб, матеріали інвентаризації протягом п'яти днів після затвердження протоколу керівником передаються слідчим органам, а на суму нестач подається позов до суду.

Виявлені нестачі відшкодовуються винними особами відповідно до вимог чинного законодавства та Порядку визначення розміру збитків від крадіжок, нестач (псування) матеріальних цінностей, затверджених КМУ від 22.01.1996 р. № 116 з наступними доповненнями та змінами.

Результати інвентаризації відображаються в обліку на основі Протоколу інвентаризаційної комісії.

1.5. Управлінський облік запасів на підприємстві

Важливим аспектом діяльності підприємства на рівні забезпечення безперебійного постачання всіх підрозділів необхідними матеріальними ресурсами, за умови дотримання вимог економічності всього процесу переміщення матеріального потоку. Рішення цього завдання досягається системою управління запасами, в тому числі виробничими.

Система управління виробничими запасами – сукупність правил і показників, які визначають момент часу й обсяг закупівлі продукції для поповнення запасів. Системи управління виробничими запасами пов'язані з певним порядком контролю їх фактичного рівня на складах, що часто вимагає витрат фінансових, трудових та інформаційних ресурсів, особливо для багато номенклатурних запасів [24].

Однак зазвичай із загального числа найменувань найбільша вартість запасу (або основна частка витрат на управління ними) припадає на відносно невелику їх кількість. У такому випадку більш раціональним є застосування саме ABC та XYZ аналізу [24].

В основі методу ABC лежить так зване правило Паретто. Відповідно до методу Паретто безліч керованих об'єктів поділяється на дві неоднакові частини (80/20). Широко розповсюджений у логістиці метод ABC пропонує глибший поділ – на три частини [24].

Щодо управління матеріальними запасами, метод ABC – спосіб нормування і контролю за станом запасів, який полягає в розбитті номенклатури N, реалізованих товарно-матеріальних цінностей на три нерівно потужних підмножини A, B і C на основі деякого формального алгоритму [24].

Для проведення ABC– аналізу необхідно [24]:

- встановити вартість кожного товару (за закупними цінами);
- розташувати товари за зменшенням ціни;
- знайти суму даних про кількість і витрати на придбання;

Залежно від витрат товарні запаси поділяються на три групи – A, B, C за їх питомою вагою в загальних витратах на придбання. Однак розподіл не обов'язково відбувається на три групи, число груп та їх межі вибираються довільно. Найбільш розповсюдженою є така класифікація [24]:

Група «А»: найбільш дорогі та коштовні товари, на частку яких припадає приблизно 75-80% загальної вартості запасів, але вони складають лише 10-20% загальної кількості товарів, які знаходяться на зберіганні.

Група «В»: середні за вартістю товари. Їх частка в загальній сумі за-пасів складає приблизно 10-15%, але у кількісному відношенні ці запаси складають 30-40% продукції, яка зберігається.

Група «С»: найдешевші. Вони становлять 5-10% від загальної вартості виробів, які зберігаються, і 40-50% від загального обсягу зберігання.

Аналіз ABC показує значення кожної групи товарів. Зазвичай на 20% всіх товарів, які знаходяться в запасах, припадає 80% всіх витрат. Виходячи з цього,

для кожної з трьох груп товарів закладається різний ступінь деталізації під час планування та контролю.

Аналіз ABC дозволяє класифікувати асортименти одиниці за їх вартістю. Принцип диференціації асортименту в процесі аналізу XYZ інший – тут весь асортимент поділяють на три групи залежно від рівномірності попиту і точності прогнозування [24].

До групи «X» включають товари, попит на який рівномірний, або може незначно коливатися. Обсяг реалізації за товарами, включеними до даної групи, добре передбачається.

До групи «Y» включають товари, які споживаються в обсягах, що коливаються. Зокрема, до цієї групи можуть бути включені товари із сезонним характером попиту. Можливості прогнозування попиту за товарами цієї групи – середні.

До групи «Z» включають товари, попит на які виникає лише епізодично, будь-які тенденції відсутні. Прогнозувати обсяги реалізації товарів цієї групи досить складно [24].

Поєднання даних про співвідношення кількості та вартості ABC – аналізу з даними про співвідношення кількості та структури споживання XYZ – аналізу дозволяють отримати цінні інструменти планування, контролю й управління для системи постачання в цілому, і управління запасами зокрема [24].

Запаси є вагомою частиною активів підприємства, вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності. Раціональне управління запасами передбачає створення такого їх рівня, який би забезпечував безперебійність виробничого процесу при мінімальних витратах на їх вміст. Необхідність визначати у ході виробництва класифікацію запасів, динаміка, якої може змінюватися, необхідність резервів для виробництва без утворення не ліквідних залишків для використання останніх з максимальною ефективністю для виробництва.

2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ПТК «ШАБО»

2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «ПТК «ШАБО»

Шабо – один із стародавніх теруарів Європи. Праотцями виноробства в цьому регіоні вважають стародавніх греків. Саме вони в VI – II ст. до Різдва Христова заснували на березі Чорного моря поселення Тіра (пізніше – місто Акерман) і першими висадили тут виноградники. А було це – не мало не багато – понад 2,5 тисячі років тому.

У 16-му столітті в цих краях розпочався «турецький період». Поселення отримало назву «Аша-абаг», що перекладається з турецької як «нижні виноградні сади». Таку назву було вибрано не випадково – територіально виноградники розташовувалися нижче м. Акермана (пізніше – м. Білгород-Дністровський).

Тут вирощували різні сорти винограду. Серед них був один, який і досі росте в Шабо і вважається автохтонним – «Тельті-Курук», що в перекладі з турецької означає «лисячий хвіст». Для збереження цієї унікальної виноградної лози у компанії ШАВО створено спеціальну програму.

Початок культурного виноробства в цьому регіоні пов'язаний з швейцарськими переселенцями, які в 1822 році заснували тут виноробне поселення. Здолавши шлях довжиною 2,5 тисячі кілометрів, швейцарці з далекого кантону прибули на берег Дністровського лиману – до Аша-абагу. Правда, через труднощі вимови вони швидко перейменували своє поселення спочатку на Шабаг, а потім і на Шабо.

Засновник колонії Луї Гардан писав: «Якщо хочете побачити рай на землі, кращого місця не знайдете». Завдяки унікальним характеристикам теруару й виключній працьовитості швейцарських переселенців ця територія поступово перетворилася на справжній виноградарський край.

Саме швейцарці надали цій землі європейських стандартів виноробства. І, як результат, у 1847 році шабські вина отримали свою першу золоту медаль, поклавши, таким чином, початок своєрідній традиції – отримувати високі нагороди на кращих конкурсних дегустаціях світу.

За радянських часів підприємство спеціалізувалося на первинному виноробстві й було одним з найбільших у Радянському Союзі. Виноградники Шабо були опорним пунктом для наукових досліджень. Тут вирощували виноград найрізноманітніших сортів і виробляли виноматеріали для тихих та ігристих вин, популярними були також марочні вина.

У період горбачовської «антиалкогольної кампанії» зусиллями місцевих мешканців вдалося зберегти виноградні плантації та інфраструктуру підприємства. Попри це, за роки перебудови виноробство в Шабо зазнало занепаду.

На основі багатовікових традицій шабського виноробства у 2003 році було створено компанію SHABO – український виноробний комплекс з повним циклом виробництва. Діяльність компанії спрямована на вирощування та переробку винограду, виробництво й реалізацію алкогольної продукції SHABO, створеної виключно з відбірного винограду.

За короткий строк підприємство стало лідером галузі. Сьогодні широкий асортимент продукції SHABO представлено в усіх регіонах України, а також у Грузії, Ізраїлі, Китаї, Польщі, Латвії, Естонії, Бельгії, Франції, Данії, Чехії, США, Бразилії, Канаді, Азербайджані, Японіє, Норвегії та Великобританії. [35]

У Шабо на площі 1200 га вирощується понад 20 сортів винограду, застосовуючи індивідуальний підхід до кожної з 10 млрд елітних виноградних ягід.

Компанія «Шабо» виробляє благородні напої Shabo на власних виробничих потужностях, розташованих у безпосередній близькості від виноградників Шабо. За осначеністю виробничо-технологічна база підприємства є однією з кращих в Європі. Вірність традиціям і сучасні технології виноробства дозволяють створювати алкогольні напої Shabo, в яких втілено

найкращі характеристики теруару, що сформувалися у відбірних виноградних ягодах.

У відділенні елітних вин створюють Великі Вина Shabo – вина КНП («контрольованих найменувань за походженням»). Компанія «Шабо» перша і єдина в Україні має право створювати вина категорії КНП – український аналог французьких АОС (фр. Appellation d'origine contrôlée). Обладнання нового покоління та майстерність виноробів «Шабо» гарантують ексклюзивний підхід буквально до кожної виноградної ягоди.

З 2007 року компанія «Шабо» виробляє коньяки й бренді, а з 2013 року – виноградну горілку Shabo. Виробничі потужності сучасного комплексу, який займає понад 10000 кв.м, забезпечують повний цикл виробництва міцних алкогольних напоїв виноградного походження. Технологічна схема повного циклу включає вирощування й переробку винограду, отримання високоякісного виноматеріалу, дистиляцію виноградного спирту, витримку коньячних спиртів і бутілювання благородних напоїв – коньяків, бренді й виноградної горілки Shabo. [35]

Перші ігристі вина в Шабо було створено ще в 19 столітті швейцарськими переселенцями. Еталон їх якості було відзначено численними медалями на міжнародних виставках. Сьогодні ігристі вина Shabo – втілення досвіду швейцарських переселенців і відродження стародавніх традицій. Дім ігристих вин Shabo розташовано у мальовничому місці серед виноградників Шабо. Він має загальну площу майже 1,5 га. Сучасне обладнання забезпечує бездоганну якість на усіх етапах виробництва – від переробки істинно шампанських сортів винограду й до розливу ігристих вин Shabo в пляшки. Майстерність виноробів дозволяє створювати ігристі вина за класичною технологією шампанізації в пляшці й методом Шарма.

Процес виробництва класичних (витриманих) ігристих вин триває від 9 місяців до 13 років. Протягом цього часу в кожній окремо взятій пляшці відбувається загадковий процес природного бродіння.

В основі методу Шарма – також природне бродіння, як і при класичному методі шампанізації в пляшці, тільки роль пляшки виконують сучасні закриті акратофори (резервуари), що вміщують 20 тис. шампанських пляшок. Тому такі ігристі вина іноді називають акратофорними або резервуарними, для їх створення необхідно від 3-х до 6-ти місяців. Усі процеси виробництва ігристих вин Shabo проходять під технологічним контролем енологів «Institut Oenologique de Champagne» (Франція).

Виносховище «Шабо» – одне з найбільших в Україні, його загальна площа майже 10 тис. кв. м. і має 3 рівні: нульовий, 5 та 9 метрів під землею. Тут у дубових баріках і сучасних місткостях з нержавіючої сталі одночасно може зберігатися понад 10 мільйонів літрів вина.

Щорічно в «Шабо» виробляють близько 20 мільйонів пляшок, загалом понад 80 найменувань продукції Shabo, створеної виключно з відбірного винограду. Бутилювання здійснюється на 9-ти лініях розливу. Сучасне обладнання європейського виробництва дозволяє повною мірою при розливі зберегти в благородних напоях Shabo смак та аромат свіжозіраного винограду та його безцінні природні властивості. [35]

В 2021 році продукція ТОВ «ПТК ШАБО» відмічена такими нагородами [43]: Міжнародний дегустаційний конкурс «MUNDUS VINI», Decanter World Wine Awards 2021, Berlin Wine Trophy 2021. [35]

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності ТОВ «ПТК Шабо» за проаналізований період (два роки) наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Основні техніко-економічні показники діяльності ТОВ «ПТК Шабо»

Показники	Попередній рік.	Звітний рік	Відхилення	
			абсолютне	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	846463,00	916466,00	70003,00	8,27
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	490915,00	487253,00	-3662,00	-0,75
3. Адміністративні витрати, тис. грн.	49236,00	43480,00	-5756,00	-11,69
4. Витрати на збут, тис. грн.	230548,00	287175,00	56627,00	24,56

5. Валовий прибуток, тис. грн.	355548,00	429213,00	73665,00	20,72
6. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	770699,00	817908,00	47209,00	6,13
7. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, грн.	0,91	0,89	-0,02	-1,98
8. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн., в тому числі:	16187,00	10036,00	-6151,00	-38,00
– від основної операційної діяльності	75764,00	98558,00	22794,00	30,09
– від іншої операційної діяльності	5780,00	-30949,00	-36729,00	в -6,35р
– від фінансової діяльності	-65356,00	-56132,00	9224,00	-14,11
– від іншої діяльності	-1,00	-1441,00	-1440,00	в 1440 р.
9. Податок на прибуток, тис. грн.	3519,00	1875,00	-1644,00	-46,72
10. Чистий прибуток (збиток), тис. грн	12668,00	8161,00	-4507,00	-35,58
11. Матеріальні витрати, тис. грн.	437271,00	440447,00	3176,00	0,73
12. Матеріаловіддача, грн.	1,9358	2,0808	0,1450	7,49
13. Матеріаломісткість продукції, грн.	0,5166	0,4806	-0,0360	-6,97
14. Середня облікова кількість штатних працівників облікового складу, осіб	528	488	-40	-7,58
в т.ч. робітників	422	381	-42	-9,89
15. Продуктивність праці одного штатного працівника облікового складу, грн.	1603149,62	1878004,10	274854,48	17,14
в т.ч. робітників	2003937,03	2407697,56	403760,54	20,15
16. Фонд оплати праці штатних працівників облікового складу, тис. грн.	83793,00	80787,00	-3006,00	-3,59
17. Середня річна ЗП одного штатного працівника облікового складу, грн	158698,86	165547,13	6848,27	4,32
18. Середня річна вартість основних засобів за основним видом діяльності, тис. грн.	472811,50	479866,50	7055,00	1,49
19. Фондовіддача	0,1602	0,2054	0,0451	28,17
20. Фондорентабельність, %	2,68	1,70	-0,98	-
21. Середня річна вартість оборотних коштів, тис. грн.	802968,00	783578,50	-19389,50	-2,41
22. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	1,0542	1,1696	0,12	-
23. Рентабельність продукції, %	72,43	88,09	15,66	-
24. Рентабельність виробництва, %	1,27	0,79	-0,47	-
25. Середня річна сума дебіторської заборгованості, тис. грн.	339702,00	294096,00	-45606,00	-13,43
26. Середня річна сума кредиторської заборгованості, тис. грн.	282238,00	233725,00	-48513,00	-17,19
27. Коефіцієнти ліквідності балансу на кінець року:	1,2535	1,2778	0,0243	-
– коефіцієнт поточної ліквідності	0,4719	0,6360	0,1640	-
– коефіцієнт швидкої ліквідності	0,0009	0,0073	0,0064	-
– коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1602	0,2054	0,0451	28,17

Проаналізувавши дані підприємства та провівши розрахунки в табл. 2.1 можна зробити такий висновок, що за звітний період порівняно з попереднім прибуток зменшився на 4507 тис.грн., або на 35,58%, в зв'язку із збільшенням витрат на збут та зменшення фінансового результату до оподаткування на 6151 тис.грн, або 38% в т.ч.: від іншої операційної діяльності на 36729 тис. грн або в 6,35 разів; від іншої діяльності на 1440 тис. грн або і 1440 разів.

Проаналізувавши стан середньорічної вартості оборотних активів ми визначили, що відбувається їх зменшення на 19389,50 тис.грн., або на 2,41 %. Ці зміни не є позитивними та впливають негативно на фінансовий стан підприємства.

З аналізу матеріальних витрат спостерігається зменшення на 3176,00 тис. грн або на 0,73%. Матеріаловіддача збільшилася на 0,1450 тис. грн, або на 7,49%, матеріаломісткість продукції зменшилась на 0,0360 або на 6,97%, що обумовлено збільшенням чистого доходу від реалізації продукції.

Фондовіддача збільшилась на 0,0451 або 28,17%, що сталося через значне збільшення показника фінансового результату, а саме від основної операційної діяльності. Фондорентабельність зменшилась на 0,98% це сталося через зменшення чистого прибутку у звітному році порівняно з попереднім роком.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів збільшився на 0,12%, через збільшення чистого доходу від реалізації продукції та зменшення середньорічної вартості коштів.

Рентабельність продукції збільшилась на 15,66% пункти, це сталося внаслідок збільшення валового прибутку і зменшення собівартості продукції. Рентабельність виробництва зменшилась на 0,47% пункти через зменшення фінансового результату до оподаткування та збільшення середньорічної вартості основних засобів.

Всі вище вказані показники вказують на те, що показники погіршились у звітному році зрівняно з попереднім, у зв'язку з цим необхідно вивчити ринок збуту для того щоб модернізувати продукцію та відповідно виробництво.

Загальний аналіз фінансового стану підприємства здійснюють за допомогою даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», № 2«Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Аналіз динаміки валюти балансу підприємства здійснюється на підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою таблиці

Таблиця 2.2 – Аналіз динаміки валюти балансу

Показники	На початок року	На кінець року	% зміни
Валюта балансу, тис.грн.:	1 036 377	938 284	-9,46
- попереднього року			
- звітнього року	938 284	948 625	1,10

З табл. 2.2 видно що на кінець попереднього року порівняно з початком валюта балансу зменшилась на 9,46%, що свідчить про скорочення підприємством його діяльності та попередньо характеризується як негативно, а на кінець звітнього року порівняно с початком валюта балансу збільшилась на 1,10%, що свідчить про незначне розширення підприємством його діяльності та попередньо характеризується позитивно, для більш точного визначення та характеристики змін або динаміки валюти балансу необхідно здійснити провести її поглиблений аналіз.

Таблиця 2.3 – Поглиблений аналіз динаміки валюти балансу

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Коефіцієнт зміни
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	846 463	916 466	1,08
2. Фінансовий результат до оподаткування	16 187	10 036	0,62
3. Валюта балансу, тис.грн.:	1 036 377	938 284	0,91
- на початок року			
- на кінець року	938 284	948 625	1,01
4. Середнє річне значення валюти балансу	987330,5	943454,5	0,96

З табл. 2.3 видно, що в звітному році порівняно з попереднім відбулось зменшення середнього річного значення валюти балансу в 0,96 разів, що супроводжувалось збільшенням чистого доходу від реалізації продукції в 1,08

разів та зменшенням фінансового результату до оподаткування в 0,62 разів що свідчить про позитивні зміни в динаміці валюти балансу.

Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства здійснюють за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою аналітичної таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз складу, структури та динаміки активів підприємства*

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
Всього активів, тис. грн.	1300	938 284	948 625	10 341	1,10
1. Необоротні активи, тис. грн.	1095	169 984	149 768	- 20 216	- 11,89
– в % до активів		18,12	15,79	- 2,33	х
2. Оборотні активи, тис. грн.	1195	768 300	798 857	30 557	3,98
– в % до активів		81,88	84,21	2,33	х
2.1. Запаси, тис. грн.	1100,	479 027	401 273	- 77 754	- 16,23
– в % до активів	1110	51,05	42,30	- 8,75	х
2.2. Кошти в розрахунках, тис. грн.	1120÷1 155	287 820	391 584	103 764	36
– в % до активів		30,68	41,28	10,60	х
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.	1160, 1165	532	4 568	4 036	в 7,6 р
– в % до активів		0,06	0,48	0,42	х
2.4. Інші оборотні активи, тис. грн.	1170	921	1 432	511	55,48
– в % до активів	1190	0,10	0,15	0,05	х
– у тому числі витрати майбутніх періодів **, тис. грн.	1170	597	694	97	16,25
– в % до активів		0,06	0,07	0,01	х
3. Необоротні активи утримувані для продажу, та групи вибуття, тис.грн.	1200	-	-	-	-
– в % до активів		-	-	-	х

З табл. 2.4 видно, що активи підприємства на кінець року порівняно з початком збільшились на 10341 тис.грн або на 1,10% це відбулось за рахунок збільшення оборотних активів на 30557 тис.грн або 3,98%, також відбулось зменшення необоротних активів на 20216 тис.грн або на 11,89%. В структурі активів на початок звітнього року найбільшу питому вагу займали необоротні

активи – 81,88%, питома вага оборотних активів склала 18,12%. На кінець звітнього року відбулись наступні зміни в структурі активів підприємства збільшилась частка оборотних активів та відповідно зменшилась частка необоротних активів на 2,33%п (відсоткових пунктів).

Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітнього року	на кінець звітнього року	на початок звітнього року	на кінець звітнього року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок	в % до величини зміни оборотних активів
Оборотні активи всього, тис. грн., в тому числі	1195	768 300	798 857	100,0	100,0	30 557	x	3,98	100,00
– запаси	1100, 1110	479 027	401 273	62,35	50,23	- 77 754	-12,12	-16,23	-254,46
– дебіторська заборгованість	1120÷1155	287 820	391 584	37,46	49,02	103764	11,56	36,05	339,58
– грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	1160, 1165	532	4 568	0,07	0,57	4 036	0,50	в 7,6 р	13,21
– інші оборотні активи	1170, 1190	921	1 432	0,12	0,18	511	0,06	55,48	1,67

З табл. 2.5 видно, що на кінець звітнього року порівняно з початком року оборотні активи підприємства збільшились на 30557 тис.грн або на 3,98% це відбулось за рахунок збільшення дебіторської заборгованості на 103764 тис.грн. або на 11,56%, грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 4036 тис.грн. або в 7,6 р., інших оборотних активів – на 511 тис.грн. або на 0,06%.

Також відбулось зменшення запасів на 77754 тис.грн. або на 12,12%. В структурі активів на початок звітнього року найбільшу питому вагу займали запаси 62,35% частка дебіторської заборгованості– 37,46%, інших оборотних активів – 0,12%, грошових коштів та поточних фінансових інвестицій – 0,07%; на кінець звітнього року відбулись такі зміни у структурі оборотних активів: зменшення питомої ваги запасів на 12,12%, та відбулось збільшення частки дебіторської заборгованості на 11,56%, грошових коштів – на 0,5%, інших оборотних активів – на 0,06%.

Аналіз структури розміщення оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства за сферами розміщення його окремих елементів здійснюється за на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою таблиці 2.5.

Таблиця 2.6 – Аналіз структури розміщення оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємств

Показники	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	абс.	%	за структ урою
1. Сфера виробництва в тому числі:	432 989	56,36	362 036	45,32	- 70 953	-16,39	- 11,04
– виробничі запаси	431 495	56,16	360 732	45,16	- 70 763	- 16,40	- 11,01
– незавершене виробництво	897	0,12	610	0,08	- 287	-32,00	- 0,04
– біологічні активи	-	-	-	-	-	-	-
– витрати майбутніх періодів	597	0,08	694	0,09	97	16,25	0,01
2. Сфера обігу в тому числі:	335 311	43,64	436 821	54,68	101 510	30,27	11,04
– готова продукція	44 657	5,81	39 058	4,89	- 5 599	- 12,54	- 0,92
– грошові кошти	532	0,07	4 568	0,57	4 036	758,65	0,50
– дебіторська заборгованість	287 820	37,46	391 584	49,02	103 764	36,05	11,56
– товари	1 978	0,26	873	0,11	- 1 105	-55,86	-0,15
– інші	324	0,04	738	0,09	414	127,78	0,05
Всього оборотний капітал	768 300	100	798 857	100	30 557	3,98	-

З таблиці 2.6 видно, що весь оборотний капітал підприємства збільшився на 30557 тис.грн. або на 3,98%, це відбулось за рахунок збільшення капіталу, розміщеного у сфері обігу на 101510 тис.грн. або на 30,27%, також відбулось

зменшення капіталу, розміщеного у сфері виробництва на 70953 тис.грн, або на 16,39%. В в структурі оборотного капіталу попереднього року найбільшу питому вагу займає капітал, що розміщений у сфері виробництва на 56,36%, частка капіталу, що розміщений у сфері обігу склала 43,64%. У звітному році відбулись наступні зміни у структурі оборотного капіталу зменшується питома вага капіталу, що розміщений у сфері виробництва та, відповідно, збільшилась питома вага капіталу, що розміщений у сфері обігу на 11,04%.

Аналіз використання оборотного капіталу (оборотних коштів) підприємства та його окремих елементів здійснюється на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз використання оборотних коштів

Показники	Код рядка (алгоритм розрахунку)	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	Ф № 2 р. 2000	846 463	916 466	70 003	8,27
2. Середньорічні залишки оборотних коштів, * тис. грн., в т.ч.	Ф № 1 р. 1195	802 968	783 578,5	- 19389,5	- 2,41
2.1. Запаси*	Ф № 1 р.1100, 1110	506 052	440 150	- 65902	- 13,02
2.2. Кошти в розрахунках*	Ф № 1 р.1125÷ 1155	294 096,0	339 702,0	45606	15,51
2.3. Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції*	Ф № 1 р.1160, 1165	1 857	2 550,0	693,0	37,32
2.4. Інші оборотні активи*	Ф № 1 р.1170, 1190	963,0	1 176,5	214	22,17
3. Кількість днів в періоді	х	360	360	х	х
4. Одноденна виручка, тис. грн..	р. 1 : р. 3	2 351,29	2 545,74	194,45	8,27
5. Потреба в оборотних коштах одного дня, тис. грн.	р. 2 : р. 3	2 230,47	2 176,61	- 53,86	- 2,41
6. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Ф № 1 р.1615	236 112	231 338	- 4 774	- 2,02
7. Коефіцієнт оборотності	р.1 : р.2	1,05	1,17	0,12	10,95
8. Коефіцієнт завантаженості	р.2 : р. 1	0,95	0,86	-0,09	- 9,87
9. Тривалість 1 обороту, днів,	р.3 : р.7	341,50	307,80	-33,70	-9,87
9.1. В запасах	р.2.1 : р.4	215,22	172,90	- 42,33	- 19,67
9.2. В коштах в розрахунках	р.2.2 : р.4	125,08	133,44	8,36	6,68
9.3. В грошових коштах	р.2.3 : р.4	0,79	1,00	0,21	26,83

9.4. В інших оборотних коштах	р.2.4 : р.4	0,41	0,46	0,05	12,84
10. Економія (надлишок) оборотних коштів, тис. грн.	абс. відхилення по р.9 · р.5 за звітний рік	x	-73 355,11	x	x
11. Кредиторська заборгованість, враховуючи економію (надлишок) оборотних коштів при умові роботи заводу на рівні попереднього року, тис. грн.	р.10 ± р.6 за звітний рік (10-6)	x	157 982,89	x	x

* Розраховується за допомогою середньої арифметичної за період, що аналізується.

Розрахунки наведені в таблиці 2.7 свідчать що ефективність використання оборотних коштів підприємства в звітному році порівняно з попереднім поліпшились, про що свідчить збільшення коефіцієнта оборотності на 0,12 обороти, зменшення коефіцієнту завантаженості на 0,09 обороти, та зменшення тривалості одного обороту оборотних коштів на 33,70 днів (за рахунок зменшення часу перебування коштів в запасах на 42,33 днів та збільшення часу перебування коштів в розрахунках на 8,36 днів, в грошових коштах – на 0,21 днів, в інших оборотних активах 0,05 днів). Якщо б оборотні кошти використовувались би на рівні попереднього року то кредиторська заборгованість складала 157983 тис.грн.

Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості підприємства здійснюється підставі даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного	в % до величини зміни дебіторської
Дебіторська заборгованість всього, в тому числі:	1125÷ 1155	287 820	391 584	100	100	103764	x	36,05	100

1.1. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1125	227 171	269 803	78,93	68,90	42 632	-10,03	18,77	41,09
1.2. Дебіторська заборгованість за розрахунками **::	1130÷ 1145	22 222	9 739	7,72	2,49	-12 483	-5,23	-56,17	-12,03
– за виданими авансами	1130	22 203	9 720	7,71	2,48	- 12 483	-5,23	-56,22	-12,03
– з бюджетом,	1135	19	19	0,01	0,00	-	-	-	-
– в тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	-	-	-	-	-	-
–з нарахованих доходів	1140	-	-	-	-	-	-	-	-
– із внутрішніх розрахунків	1145	-	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	38 427	112 042	13,35	28,61	73 615	15,26	в 1,9 р	70,94

З табл.2.8 видно, що на кінець звітнього року порівняно з початком року дебіторська заборгованість збільшилась на 103764 тис.грн або на 36,05%, це відбулось за рахунок збільшення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 42632 тис.грн або на 18,77% та іншої поточної дебіторської заборгованості – на 73615 тис.грн або в 1,9 разів, при цьому дебіторська заборгованість за розрахунками зменшилась на 12483 тис.грн. або на 56,17%. В структурі дебіторської заборгованості на початок звітнього року найбільшу питому вагу займає дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги 78,93%, частка іншої дебіторської заборгованості – 13,35%, дебіторської заборгованості за розрахунками – 7,72% та частка іншої дебіторської заборгованості склала 1,7%, на кінець звітнього року відбулись такі зміни у структурі дебіторської заборгованості – збільшення питомої ваги дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги на 10,03%п, іншої дебіторської заборгованості на 15,25%п, а також відбулось зменшення питомої ваги дебіторської заборгованості за розрахунками на 5,23%п.

Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення здійснюється за даними форми № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за строками непогашення

Показники		Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги		Інша поточна дебіторська заборгованість		Відхилення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	абс.	%
Попередній рік	Всього, в тому числі:	227 171	100,00	38427	100	х	х
	– до 12 місяців	177648	78,20	31427	81,78	х	х
	– від 12 до 18 місяців	3675	16,14	5000	13,01	х	х
	– від 18 до 36 місяців	45848	5,66	2000	5,20	х	х
Звітний рік	Всього, в тому числі:	269 803	100	112042	100	42632	73615
	– до 12 місяців	205347	76,11	100042	89,29	-27699	68615
	– від 12 до 18 місяців	49104	18,20	7000	6,25	-45429	2000
	– від 18 до 36 місяців	15352	6	5000	4,46	-30496	3000

З таблиці 2.9 видно, що в попередньому році 78,20% дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги погашається до 12 місяців, 16,14% – від 12 до 18 місяців, 5,66% – від 18 до 36 місяців; також по іншій поточній дебіторській заборгованості: 81,78% погашається у термін до 12 місяців, 13,01% – від 12 до 18 місяців, 5,20% – від 18 до 36 місяців збільшується на 73615 тис.грн., в звітному році суттєвих змін не відбулось. Можна зробити висновок, про те, що найбільша частина заборгованості погашається у найкоротшій термін, що позитивно характеризує діяльність підприємства.

Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Аналіз складу та динаміки джерел формування активів підприємства*

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
Всього джерел формування активів, тис. грн.	1900	938 284	948 625	10 341	1,10
1. Власний капітал, тис. грн.	1495	253 937	262 668	8 731	3,44
– в % до усіх джерел		27,06	27,69	0,63	х
1.1. Наявність власних оборотних коштів, тис. грн.	1495 – 1095	83 953	112900	28947	34,48
– в % до усіх джерел	або 1495 + 1595 – 1095				
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	1595	71 410	60 779	-10 631	- 14,89
– в % до усіх джерел		7,61	6,41	-1,20	х
2.1. Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	1500÷1515	71 398	60 767	-10 631	- 14,89
– в % до усіх джерел		7,61	6,41	- 1,20	х
2.2. Довгострокові забезпечення, тис. грн.	1520, 1525	12,00	12,00	-	
– в % до усіх джерел		0,00	0,00	- 0	х
3. Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн	1695	612 937	625 178	12 241	2,00
– в % до усіх джерел		65,33	65,90	0,58	х
3.1. Короткострокові зобов'язання, тис. грн.	1600, 1610	297 355	314 942	17 587	5,91
– в % до усіх джерел		31,69	33,20	1,51	х
–в тому числі короткострокові кредити банків, тис. грн.	1600	296 279	314 553	18 274	6,17
– в % до усіх джерел		31,58	33,16	1,58	х
3.2. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	1605, 1615÷1645	296 899	284 977	-11 922	-4,02
– в % до усіх джерел		31,64	30,04	-1,60	х
3.3. Поточні забезпечення, тис. грн.	1660	8 425	7 244	-1 181	-14,02
– в % до усіх джерел		0,90	0,76	-0,13	х
3.4. Інші поточні зобов'язання – в % до усіх джерел	1665,1690	10 258	18 015	7 757	75,62
		1,09	1,90	0,81	х
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття, тис.грн.	1700	-	-	-	-
		-	-	-	X

З таблиці 2.10 видно, що в звітному році порівняно з попереднім джерела формування активів підприємства збільшились на 10341 тис.грн., або на 1,10%. Це відбулось за рахунок збільшення власного капіталу на 8731 тис.грн., або на 3,44% та поточних зобов'язань та забезпечень на 12241 тис. грн. або на 2,0 %; при цьому відбулось зменшення довгострокових зобов'язань та забезпечень на 10631 тис.грн., або на 14,89%.

В структурі джерел формування активів підприємства в попередньому році найбільшу питому вагу займають поточні зобов'язання і забезпечення – 65,33%, частка власного капіталу складає 27,06%, частка – довгострокових зобов'язань і забезпечень – 7,61%.

В звітному році відбулись такі зміни в структурі джерел формування активів підприємства: збільшилась питома вага власного капіталу на 0,63%п, збільшилась питома вага поточних зобов'язань та забезпечень на 0,58%п та зменшилась питома вага довгострокових зобов'язань та забезпечень на 1,2%п.

Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 – Аналіз складу, структури та динаміки власного капіталу підприємства

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
Власний капітал всього, тис. грн., в тому числі:	1495	253 937	262 668	8 731	3,44
1. Зареєстрований (пайовий) капітал, тис. грн.	1400	26 897	26 897	-	-
– в % до власного капіталу		10,59	10,24	-0,35	x
2. Капітал у дооцінках, тис. грн.	1405	8 047	8 047	-	-
– в % до власного капіталу		3,17	3,06	- 0,11	x
3. Додатковий капітал, тис. грн.	1410	37 109	2 639	-34470	-92,89
– в % до власного капіталу		14,61	1,00	-13,61	x
4. Резервний капітал, тис. грн.	1415	2 500	2 500	-	-
– в % до власного капіталу		0,98	0,95	0,03	x
6. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн.	1420	179 384	222 585	43 201	24,08
– в % до власного капіталу		70,64	84,75	14,11	x

7. Неоплачений капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1425	-	-	-	-
		-	-	-	x
8. Вилучений капітал, тис. грн. – в % до власного капіталу	1430	-	-	-	-
		-	-	-	x

З таблиці 2.11 видно, що власний капітал підприємства в звітному році, порівняно з попереднім збільшився на 8731 тис.грн., або на 3,44%. Це відбулось за рахунок збільшення нерозподіленого прибутку на 43201 тис.грн., або на 24,08%, також відбулось зменшення додаткового капіталу на 34470 тис. грн. або на 92,89%. В структурі власного капіталу підприємства в попередньому році найбільшу питому вагу займає нерозподілений прибуток та складає 70,64%, зареєстрований капітал – 10,59%, додатковий капітал – 14,61%, капітал у дооцінках –14,61%, резервний капітал –0,98%. В звітному році відбулось збільшення питомої ваги нерозподіленого прибутку на 14,11%п, та зменшення питомої ваги зареєстрованого капіталу на 0,35%п, капіталу у дооцінках – на 0,11%п, додаткового капіталу – на 13,61%п., резервного капіталу – на 0,03%п.

Аналіз динаміки рентабельності капіталу підприємства здійснюється за даними форм № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форм № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за два роки за допомогою таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Аналіз рентабельності капіталу підприємства

Показники	Код рядка	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
1. Чистий прибуток (збиток) підприємства, тис. грн.	Ф № 2 р. 2350 (2355)	12668	8161	-4507
2. Середня річна сума капіталу підприємства, тис. грн.*, тому числі:	в Ф № 1 р. 1300	987330,5	943454,5	-43876
– основного капіталу*	Ф № 1, р. 1095,1200	184362,50	159876	-24486,5
– оборотного капіталу*	Ф № 1 р.1195	802968	783578,5	-19389,5
в тому числі – власного оборотного капіталу*	Ф № 1 р.1495 – р.1095	63086,5	98426,5	35340

3. Рентабельність капіталу, %	1/2*100%	1,28	0,87	-0,42
4. Рентабельність основного капіталу, %		6,87	5,10	-1,77
5. Рентабельність оборотного капіталу, %		1,58	1,04	-0,54
6. Рентабельність власного оборотного капіталу, %		0,20	0,08	-0,12

Розрахунки наведені в таблиці 2.12 показують, що показники рентабельності підприємства в звітному році порівняно з попереднім роком зменшились:

1) Всього капіталу – на 0,42%п., за рахунок зменшення чистого прибутку на 4507 тис.грн., та зменшення середньорічної суми капіталу на 43876 тис.грн.

2) Основного капіталу – на 1,77%п., за рахунок зменшення чистого прибутку на 4507 тис.грн., та зменшення основного капіталу на 24486,50 тис.грн.

3) Оборотного капіталу – на 0,54%п., за рахунок зменшення чистого прибутку на 4507 тис.грн., та зменшення оборотного капіталу на 19389,5 тис.грн.

4) Власного оборотного капіталу – на 0,12%п, за рахунок зменшення чистого прибутку на 4507 тис. грн. та збільшення власного оборотного капіталу на 35340 тис.грн.

Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості підприємства здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою таблиці 2.13.

Таблиця 2.13 – Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості

Показники	Код рядка	Абсолютна величина		Питома вага, %		Відхилення			
		на початок звітного року	на кінець звітного року	на початок звітного року	на кінець звітного року	абсолютне	питомої ваги	в % до величини на початок звітного року	в % до величини зміни кредиторської

Кредиторська заборгованість всього, в тому числі:	1610÷1630, 1690	308233	303381	100,00	100,00	-4852	x	-1,57	100,00
1.1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги*	1615	237382	231338	77,01	76,25	-6044	-0,76	-2,55	124,57
1.2. Кредиторська заборгованість за розрахунками*:	1610	60593	54028	19,66	17,81	-6565	-1,85	-10,83	135,31
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	1076	389	0,35	0,13	-687	-0,22	-63,85	14,16
– з бюджетом	1620	54547	48533	17,70	16,00	-6014	-1,70	-11,03	123,95
– у т.ч. з податку на прибуток	1621	2138	1375	0,69	0,45	-763	-0,24	0,00	15,73
– зі страхування	1625	910	914	0,30	0,30	4	0,01	0,44	-0,08
– з оплати праці	1630	3911	3435	1,27	1,13	-476	-0,14	-12,17	9,81
за одержаними авансами	1635	149	757	0,05	0,25	608	0,20	408,05	-12,53
– за розрахунками з учасниками	1640	–	–	–	–	–	–	–	–
– із внутрішніх розрахунків	1645	–	–	–	–	–	–	–	–
1.3. Інші поточні зобов'язання	1690	10258	18015	3,33	5,94	7757	2,61	75,62	-59,87

З таблиці 2.13 видно, що кредиторська заборгованість на кінець звітного року порівняно з початком зменшилась на 4852 тис.грн., або на 1,57%. Це відбулось за рахунок зменшення кредиторської заборгованості за розрахунками на 6565 тис.грн., або на 10,83%, кредиторської заборгованості за товари роботи послуги – на 6044 тис.грн., або на 2,55%, також відбулось збільшення інших поточних зобов'язань на 7757 тис.грн., або на 75,62%. В структурі кредиторської заборгованості на початок звітного року найбільшу питому вагу займала кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги та складає 77,01%, частка питомої ваги кредиторської заборгованості за розрахунками складає 19,66%, частка інших поточних зобов'язань склала 5,94%. На кінець звітного року відбулось збільшення питомої ваги інших поточних зобов'язань 2,61%п., зменшення питомої ваги кредиторської заборгованості за товари, роботи,

послуги на 0,76%п., та кредиторської заборгованості за розрахунками – на 1,85%п.

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства можна виконати за на підставі даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою таблиці 2.14 .

Таблиця 2.14 – Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства

Показники	Дебіторська заборгованість, тис. грн.	Кредиторська заборгованість, тис. грн.	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
1. Заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	269803	231338	38465	-38465
2. За розрахунками*:	9739	54028		44289
- за довгостроковими зобов'язаннями		389	-389	389
– з бюджетом,	19	48533		48514
– у т.ч. з податку на прибуток		1375	-1375	
– за виданими (одержаними) авансами	9720	757	8963	
- за розрахунками з нарахованих доходів				
- із внутрішніх розрахунків				
– зі страхування		914		914
– з оплати праці		3435		3435
– за розрахунками з учасниками				
– із внутрішніх розрахунків				
Відстрочені комісійні доходи від перестрахоиків				
3. Інші види заборгованості	112042	18015		-94027
Всього	391584	303381	8963	-88203

З таблиці 2.14 видно, що на кінець звітнього року сталось перевищення дебіторської заборгованості на 8963 тис. грн. Це відбулось за рахунок дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

2.2. Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства

Аналіз фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства здійснюють за допомогою даних форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».

Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою таблиці 2.15.

Таблиця 2.15 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за узагальнюючими показниками

Показники	Сума, тис.грн.		
	на початок попереднього року	на кінець попереднього року	на кінець звітного року
1. Власний капітал (1495)	240 961	253 937	262 668
2. Необоротні активи (1095)	50 562	169 984	149 768
3. Наявність власних оборотних коштів (1495-1095)	190 399	83 953	112 900
4. Короткострокові кредити банків (1600)	252 614	296 279	314 553
5. Загальна величина джерел формування запасів (ряд. 3 + ряд. 4)	443 013	380 232	427 453
6. Запаси (1100)	533 077	479 027	401 273
7. Надлишок (+) або нестача (-) власних необоротних коштів (ряд. 3 - ряд 6)	- 342 678	- 395 074	- 288 373
8. Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини джерел формування запасів (ряд. 5 – ряд. 6)	- 90 064	- 98 795	26 180
9. Джерела, що послаблюють фінансову напругу (р. 1615 ф.№1)	328 364	236 112	231 338
10. Тип фінансової ситуації на підприємстві (6=3+4+9)	нестійкий стан	нестійкий стан	абс.стійкий стан

З таблиці 2.15 видно, що в попередньому році підприємству не вистачає власних оборотних коштів та короткострокових кредитів банку для поповнення запасів тому воно вимушено використовувати джерела які послаблюють

фінансову напругу, тому фінансовий стан є нестійким; на кінець попереднього року ситуація покращилась, вона стала абсолютно стійкою, що свідчить про позитивні зміни та фінансову стійкість підприємства на ринку.

Відповідно до забезпеченості запасів, згаданими варіантами фінансування, розрізняють чотири типи фінансової стійкості:

1. *Абсолютна стійкість* – цей тип фінансової ситуації зустрічається рідко та вказує, що для забезпечення запасів достатньо власного оборотного капіталу, платоспроможність підприємства гарантовано:

$$\text{Запаси} < (\text{Власний оборотний капітал} + \text{Короткострокові кредити банків})$$

2. *Нормальна стійкість* – для забезпечення запасів залучають власний (постійний) капітал та короткострокові кредити та позики, платоспроможність гарантована:

$$\text{Запаси} = (\text{Власний оборотний капітал} + \text{Короткострокові кредити банків})$$

3. *Нестійкий, передкризовий (критичний) фінансовий стан* – для забезпечення запасів крім власного оборотного капіталу та короткострокових кредитів і позик залучають джерела, які послабляють фінансову напругу (наприклад, кредиторську заборгованість), платоспроможність порушено, але є можливість її відновити за рахунок скорочення дебіторської заборгованості, при скорення оборотності запасів:

$$\text{Запаси} \leq (\text{Власний оборотний капітал} + \text{Короткострокові кредити банків}) + \text{Джерела, які послаблюють фінансову напругу: кредиторська заборгованість}$$

1. *Кризовий фінансовий стан* – для забезпечення запасів, не вистачає зазначених джерел їх фінансування, підприємству загрожує банкрутство,

поновлення запасів відбувається за рахунок коштів, які сформувалися за рахунок уповільнення оборотності кредиторської заборгованості.

$$\text{Запаси} > (\text{Власний оборотний капітал} + \text{Короткострокові кредити банків}) + \text{фінансову напругу: кредиторська заборгованість}$$

Джерела, які послаблюють фінансову напругу: кредиторська заборгованість

Аналіз фінансовій стійкості підприємства за частковими показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за допомогою таблиці 2.16.

Таблиця 2.16 – Аналіз фінансової стійкості підприємства за частковими показниками

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	На початок попереднього року	На кінець попереднього року	На кінець звітного року	Нормативне значення
1. Коефіцієнт автономії (К _{авт})	1495	0,23	0,27	0,28	більше 0,5
	1900				
2. Коефіцієнт співвідношення залучених та власних коштів (К _ф)	1595+1695+1700	3,30	2,69	2,61	менше 1,0
	1495				
3. Наявність власних оборотних коштів (ОК _{вл})	1495 – 1095 або 1495 + 1595 – 1095	42220	83953	112900	збільшення
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу (К _{ман})	1495 – 1095	0,18	0,33	0,43	0,4...0,6
	1495				
5. Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами (К _з)	1495 – 1095	0,05	0,11	0,14	0,1
	1195+1200				

Як видно з таблиці 2.16, значення коефіцієнту автономії нижче норми, що свідчить про не стабільність та його фінансову залежність від зовнішніх кредиторів. Коефіцієнт співвідношення залучених коштів та власних коштів

перевищує норму та показує, що підприємство на початок попереднього року на 1 грн. власного капіталу залучало 3,3 грн. залучених коштів; а на кінець звітного року коефіцієнт незначно зменшується та показує, що підприємство на 1грн. власного капіталу залучало 2,61 грн. залучених коштів. Підприємство має власні оборотні кошти впродовж двох років, величина яких збільшується на кінець звітного року. Коефіцієнт маневреності власного капіталу знаходиться не в межах норми, та свідчить про ускладнення маневреності власного капіталу, впродовж попереднього року, проте на кінець звітного року його величина збільшується та відповідає нормативному значенню. Значення коефіцієнту забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами не відповідає нормативному значенню, але на кінець звітного року його величина збільшується та відповідає нормативному значенню. Таким чином, аналіз показників фінансової стійкості підприємства дозволяє зробити висновок про позитивні зміни в діяльності підприємства та покращення його фінансового стану на кінець звітного року.

Аналіз ліквідності балансу здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» допомогою таблиці 2.17.

Таблиця 2.17 – Розрахунок абсолютних показників для аналізу ліквідності балансу звітного року

Показники активу балансу	Сума, тис.грн			Показники пасиву балансу		Сума, тис.грн	
	на початок року	на кінець року		на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
А1 – Найбільш ліквідні активи (1160+1165)	532	4 568	П1 – Найбільш термінові зобов'язання (1605+1615÷1660 ++1690+1700)	315 582	310 236	-315050	-305668
А2 –Активи, які можна реалізувати швидко (1120÷1155+1190)	288 144	392 322	П2 – Короткострокові пасиви (1600+1610)	297 355	314 942	-9 211	77 380
А3 – Активи, які можна реалізувати повільно	479 624	401 967	П3 – Довгострокові	71 398	60 767	408 226	341 200

(1100+1110+1170+1200)			пасиви (1500÷1520)				
A4 – Активи, реалізація яких пов'язана з труднощами (1095)	169 984	149 768	П4 – Постійні пасиви (1495+1665+1525+1526)	253 949	262 680	-83 965	-112912
<i>Баланс</i>	938 284	948 625	<i>Баланс</i>	938 284	948 625	-	-

З таблиці 2.17 видно, що впродовж звітнього року баланс підприємства не є абсолютно ліквідним тому що виконуються не всі нерівності. Як на початок так і на кінець звітнього року виконуються наступні нерівності між групами активів та пасивів підприємства:

$$A1 < П1,$$

$$A2 < П2,$$

$$A3 > П3,$$

$$A4 < П4.$$

Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками здійснюється за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» (або таблиці 2.16) за допомогою таблиці 2.18.

Таблиця 2.18 – Аналіз ліквідності підприємства за відносними показниками

Коефіцієнти ліквідності підприємства	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Норма	Розрахункові значення			Відхилення
			На початок попереднього року	На кінець попереднього року	На кінець звітнього року	
а	б	в	1	2	3	3-2
1. Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1195+1200/1695	2	1,25	1,25	1,28	0,02
2. Коефіцієнт швидкої (критичної) ліквідності	1195+1200-1100-1110/1695	1	0,47	0,47	0,64	0,16
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1160+1165/1695	> 0,2 [0,25...0,35]	0,005	0,001	0,007	0,006

З таблиці 2.18 видно, що всі коефіцієнти ліквідності підприємства не знаходяться в межах нормативних значень, що свідчать про не спроможність підприємства погасити свої поточні зобов'язання, підприємству необхідно застосувати заходи до підвищення його ліквідності і платоспроможності інакше це призведе до його банкрутству.

2.3. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства здійснюють за допомогою даних форм № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою таблиці 2.19.

Таблиця 2.19– Аналіз складу, динаміки та структури фінансових результатів діяльності підприємства

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік		Звітний рік		Видхылення	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Фінансовий результат від реалізації продукції	2000-2050-2130-2150	75764	468,05	98558	982,04	22794	30,09
2. . Фінансовий результат від іншої операційної діяльності	2120-2180	5780	35,71	-30949	-308,38	-36729	в-6,3 р
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	2190 (2195)	81544	х	67609	х	-13935	-17,09
4. Фінансовий результат від інвестиційної та фінансової діяльності	2200 + 2220 – 2250-2255	-65356	-403,76	-56132	-559,31	9224	-14,11
5. Фінансовий результат іншої діяльності	2240 – 2270	-1	-0,01	-1441	-14,36	-1440	в 1440р

6. Фінансові результати до оподаткування	2290 (2295)	16187	100,00	10036	100,00	-6151	-38,00
--	-------------	-------	--------	-------	--------	-------	--------

З таблиці 2.19 видно що фінансовий результат до оподаткування як в звітному та попередньому був прибутком, який зменшився на 6151,00 т. грн або на 38%, це відбулось за рахунок зменшення прибутку від іншої операційної діяльності на 36729,00 т. грн або 6,3 рази, збільшення збитку від іншої діяльності на 1440,00 т. грн або в 1440 р. Проте позитивний вплив здійснило збільшення прибутку від реалізації продукції на 22794,00 т. грн. або 30,09%, та зменшення збитку від інвестиційної та фінансової діяльності на 9224,0 т. грн або 14,11%.

Аналіз формування та динаміки фінансового результату від основної операційної діяльності (реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)) проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою таблиці 2.20.

Таблиця 2.20 – Аналіз формування та динаміки фінансових результатів підприємства від основної операційної діяльності

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік, тис. грн.	Звітний рік, тис. грн.	Відхилення	
				тис. грн.	%
1. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	846463	916466	70003	8,27
2. Собівартість реалізованої продукції	2050	490915	487253	-3662	-0,75
3. Адміністративні витрати	2130	49236	43480	-5756	-11,69
4. Витрати на збут	2150	230548	287175	56627	24,56
5. Фінансовий результат від основної операційної діяльності	2000-2050-2130-2150	75764	98558	22794	30,09

З таблиці 2.20 видно, що фінансовий результат від основної операційної діяльності був прибутком, який звітному році порівняно з попереднім збільшився на 22794 тис.грн., або на 30,09 %. Це відбулось за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на 8,27% та зменшення витрат що пов'язані з основною операційною діяльністю

(собівартості реалізованої продукції на 0,75%, адміністративних витрат на 11,69%, також відбулось збільшення витрат на збут на 24,56%)

Аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої операційної діяльності проводиться даними форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності» за допомогою таблиці 2.21.

Таблиця 2.21 – Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої операційної діяльності

Показники	Попередній рік				Звітний рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
1. Операційна оренда активів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Операційна курсова різниця	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Реалізація інших необоротних активів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. Штрафи, пені, неустойки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. Утримання об'єктів житлово-комунального і соціально-культурного призначення	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Інші операційні доходи і витрати, в тому числі:	26790	21010	5780	100	41704	72653	-30949	100	-36729	в-6,3 р
– відрахування до резерву сумнівних боргів	х	-	-	-	х	-	-	-	-	-
– непродуктивні витрати і втрати	х	-	-	-	х	-	-	-	-	-
Всього фінансовий результат від іншої операційної діяльності	26790	21010	5780	100	41704	72653	-30949	100	-36729	в-6,3 р

З таблиці 2.21 видно що, фінансовий результат від іншої операційної діяльності в попередньому році був прибутком, який зменшився на 36729 тис.

грн. або в 6,3 р. та перетворився на збиток в звітному році. Фінансовий результат від іншої операційної діяльності як в попередньому так і в звітному формувався за рахунок інших операційних доходів і витрат.

Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від інвестиційної, фінансової та іншої діяльності проводиться даними форми №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності»

В зв'язку з тим, що підприємство не здійснювало інвестиційну діяльність аналіз не проводиться.

Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від фінансової діяльності розраховується за допомогою таблиці 2.22.

Таблиця 2.22 – Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від фінансової діяльності

Показники	Попередній рік				Звітний рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
1. Дивіденди	–	х	–	–	–	х	–	–	–	–
2. Проценти (2220)	х	–	–	–	х	–	–	–	–	–
3. Фінансова оренда активів	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
4. Інші фінансові доходи і витрати	522	65 878	- 65356	100	420	56552	-56132	100	9 224	-14,11
Всього фінансовий результат від фінансової діяльності	522	65 878	- 65356	100	420	56552	-56132	100	9 224	-14,11

З таблиці 2.22 видно, що фінансовий результат від фінансової діяльності як в звітному так й попередньому році був збитком, якій зменшився на 9224 тис.грн., або на 14,11 %, що позитивно характеризує діяльність підприємства. Це відбулось за рахунок зменшення інших фінансових доходів і витрат. Фінансовий результат від фінансової діяльності як в попередньому так і в звітному формувався за рахунок інших фінансових доходів і витрат.

В зв'язку з тим, що підприємство не здійснювало інвестиційну діяльність, її аналіз не проводиться.

Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої діяльності розраховується за допомогою таблиці 2.23.

Таблиця 2.23 – Детальний аналіз формування, динаміки та структури фінансових результатів від іншої діяльності

Показники	Попередній рік				Звітний рік				Відхилення	
	доходи	витрати	Фінансовий результат		доходи	витрати	Фінансовий результат		абс.	%
			тис. грн.	%			тис. грн.	%		
1. Реалізація фінансових інвестицій	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
2. Реалізація необоротних активів	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
3. Фінансова оренда активів	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
4. Не операційна курсова різниця	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
5. Безоплатно одержані активи	–	х	–	–	–	х	–	–	–	–
6. Списання необоротних активів	х	–	–	–	х	–	–	–	–	–
7. Інші доходи і витрати	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Всього фінансовий результат від іншої діяльності	1	2	-1	100,0	–	1441	-1441	100,0	-1440	в 1440р

З таблиці 2.23 видно, що фінансовий результат від іншої діяльності як в звітному так й попередньому році був збитком, який збільшився на 1440 тис.грн., або в 1440р., що негативно характеризує діяльність підприємства. Це відбулось за рахунок збільшення інших витрат. Фінансовий результат від іншої діяльності як в попередньому так і в звітному формувався за рахунок інших доходів і витрат.

Аналіз формування чистого прибутку підприємства проводиться на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою таблиці 2.24.

Таблиця 2.24 - Аналіз формування чистого прибутку

Показники	Алгоритм розрахунку за кодом рядка	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
				абс.	%
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	2290 (2295)	16 187	10 036	-6 151	-38,00
2. Витрати (дохід) з податку на прибуток, тис.грн.	2300	3519	1875	- 1 644	-46,72
3. Чистий прибуток, тис.грн.	2290 (2295) \pm 2300	12 668	8 161	-4 507	-35,58

З таблиці 2.24 видно, що чистий прибуток підприємства в звітному році порівняно з попереднім зменшився на 4507 тис.грн., або на 35,58% . Це відбулось за рахунок зменшення прибутку до оподаткування на 6151 тис.грн., або на 38,0%, та витрат з податку на прибуток на 1644 тис.грн., або на 46,72% .

Аналіз рентабельності виробництва здійснюють за даними форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та № 2«Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою таблиці 2.25.

Таблиця 2.25 - Аналіз рентабельності виробництва

Показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
1. Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	форма№2 р.2290(2295)	16 187	10 036	-6 151
2. Середня річна вартість основних засобів, тис.грн.	форма№1 р. 1011*	472812	479 867	7 055
3. Середня річна вартість оборотних коштів, тис.грн.	форма№1 р.1195*	802 968	783 579	-19 390
4. Загальна величина виробничих фондів підприємства, тис. грн..	р. 2 + р. 3	1 275 780	1 263445	-12 335
5. Рентабельність виробництва, %	р.1: р.4 \cdot 100%	1,27	0,79	-0,47

За допомогою прийому ланцюгових підстановок виявимо вплив на зміну рентабельності виробництва в звітному році порівняно з попереднім таких факторів, як:

- зміна прибутку від звичайної діяльності до оподаткування;
- зміна середньої річної вартості основних засобів за основним видом діяльності;

- зміна середньої річної вартості оборотних коштів.

$$R_{\text{попер}} = \frac{\Phi P_{\text{попер}}}{OЗ_{\text{попер}} + OБК_{\text{попер}}} * 100 = 16187 / (472812 + 802968) * 100 = 1,27\%$$

1. Вплив фінансового результату до оподаткування

$$\Delta R(\Phi P) = \left(\frac{\Phi P_{\text{звіт}}}{OЗ_{\text{попер}} + OБК_{\text{попер}}} * 100 \right) - \left(\frac{\Phi P_{\text{попер}}}{OЗ_{\text{попер}} + OБК_{\text{попер}}} * 100 \right) = 10036 / (472812 + 802968) * 100 - 1,27 = 0,79 - 1,27 = -0,48 \%$$

2. Вплив середньої річної вартості основних засобів

$$\Delta R(OС) = \left(\frac{\Phi P_{\text{звіт}}}{OЗ_{\text{звіт}} + OБК_{\text{попер}}} * 100 \right) - \left(\frac{\Phi P_{\text{звіт}}}{OЗ_{\text{попер}} + OБК_{\text{попер}}} * 100 \right) = (10036 / (479867 + 802968) * 100) - (10036 / (472812 + 802968) * 100) = 0,78 - 0,78 = 0,00\%$$

3. Вплив середньої річної вартості оборотних коштів

$$\Delta R(OБК) = \left(\frac{\Phi P_{\text{звіт}}}{OЗ_{\text{звіт}} + OБК_{\text{звіт}}} * 100 \right) - \left(\frac{\Phi P_{\text{звіт}}}{OЗ_{\text{звіт}} + OБК_{\text{попер}}} * 100 \right) = (10036 / (479867 + 783579) * 100) - (10036 / (479867 + 802968) * 100) = 0,79 - 0,78\% = 0,01\%$$

$$\text{Перевірка } \Delta R = \Delta R_{(\Phi P)} + \Delta R_{(OС)} + \Delta R_{(OБК)} = -0,48 + 0,00 + 0,01 = -0,47\%$$

З таблиці 2.25 видно, що рентабельність виробництва в звітному році порівняно з попереднім зменшилась на 0,47%п., це відбулось під впливом наступних чинників:

1) Зменшення прибутку до оподаткування на 6151 тис.грн., здійснило негативний вплив та зменшило рентабельність виробництва на 0,47%п.;

2) Зменшення середньорічної вартості основних засобів на 1045 тис.грн., не здійснило впливу на рентабельність виробництва;

3) Збільшення середньорічної вартості оборотних коштів на 30557 тис.грн., здійснило позитивний вплив та збільшило рентабельність виробництва на 0,01%п. Ці зміни негативно характеризують діяльність підприємства.

2.4. Аналіз ймовірності банкрутства підприємства

Аналіз ймовірності банкрутства підприємства здійснюють за допомогою даних форм №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та № 2«Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за двох факторною моделлю Альтмана здійснюється за допомогою формули 1.

$$Z = -0.3877 - 1.0736 \cdot K_{\text{пл}} + 0579 \cdot \frac{\text{ПК}}{\text{П}} \quad (1)$$

де Z – показник ймовірності банкрутства

$K_{\text{пл}}$ – коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)

ПК – позиковий капітал (ф. №1, 1595+1695+1700)

П – сума пасивів (ф. №1, р. 1900)

Якщо $Z > 0$, констатується високий рівень банкрутства, при $Z < 0$ – низький.

$$Z_{\text{попер.рік}} = -0,3877 - (1,0736 \cdot 1,25) + 0,579(684347/938284) = -1,7297 + 0,4222 = -1,3075$$

$$Z_{\text{звіт.рік}} = -0,3877 - (1,0736 \cdot 1,28) + 0,579(685957/948625) = -1,7617 + 0,4186 = -1,3431$$

Оцінка ймовірності банкрутства за двох факторною моделлю Альтмана як в попередньому так звітному році показник $Z < 0$, що свідчить про низький рівень банкрутства підприємства, в звітному році значення показника зменшується, що свідчить про зменшення ймовірності банкрутства підприємства.

За допомогою формули (1) необхідно визначити рівень Z -показника в звітному та попередньому роках та оцінити тенденцію його зміни в звітному році порівняно з попереднім.

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спрінгейта здійснюється за допомогою формули 2., та таблиці 2.26

$$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D, \quad (2)$$

За результатами оцінки ймовірності банкрутства підприємства за моделлю Спінрейта, наведеної в таблиці 2.26, видно, що в попередньому році показник $Z > 0,862$, що свідчить про високу ймовірність банкрутства, а в звітному році показник $Z > 0,862$, що свідчить про низьку ймовірність банкрутства підприємства.

Таблиця 2.26. Аналіз оцінки ймовірності банкрутства за моделлю Спінрейта

Цільові показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік
A	р. 1195 ф. №1	0,8189	0,842
	р. 1300 ф. №1		
B	р. 2290 (2295) ф. №2	0,079	0,011
	р. 1300 ф. №1		
C	р. 2290 (2295) ф. №2	0,026	0,016
	р. 1695 ф. №1		
D	р. 2000 ф. №2	0,902	0,966
	р. 1300 ф. №1		
Z		1,463	1,297

Оцінка ймовірності банкрутства підприємства за системою показників Бівера здійснюється за даними форм №1 «Баланс» та №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за допомогою таблиці 2.27.

Таблиця 2.27 – Система показників Бівера

Показники	Алгоритм розрахунку	Попередній рік	Звітний рік	Рекомендовані значення показників		
				Група I – стійкий фінансовий стан	Група II – за 5 років до банкрутства	Група III – за рік до банкрутства
1. Коефіцієнт Бівера	$\frac{p.(2350+2515) \text{ ф. №2}}{p. (1595+1695+1700) \text{ ф. №1}}$	0,05	0,05	0,4 – 0,45	0,17	-0,15
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	см. табл. 2.17	1,25	1,28	$\leq 3,2$	$\leq 2,0$	$\leq 1,0$
3. Рентабельність капіталу за чистим прибутком	см. табл. 2.11	1,28	0,87	6-8	4	-22

4. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$\frac{p. (1595+1695+1700) \text{ ф.№1}}{p. 1900 \text{ ф.№1}}$	0,73	0,72	$\leq 0,37$	$\leq 0,50$	$\leq 0,80$
5. Коефіцієнт покриття активів власним оборотним капіталом	$\frac{p. (1495 - 1095) \text{ ф.№1}}{p. 1300 \text{ ф.№1}}$	0,09	0,12	0,4	$\leq 0,30$	0,06

З таблиці 2.27 видно, що оцінка банкрутства підприємства за системою показників Бівера свідчить, що як в попередньому так і в звітному році по всім показникам відноситься до III групи - за рік до банкрутства.

Аналіз фінансових показників запасів на підприємстві є важливою частиною фінансового управління та може впливати на різні аспекти бізнесу. Ось кілька основних причин, чому важливо проводити аналіз фінансових показників запасів:

Оптимізація оборотного капіталу: Запаси часто становлять значну частину оборотного капіталу підприємства. Аналіз дозволяє визначити оптимальний рівень запасів, який мінімізує витрати на їх зберігання та поліпшує ліквідність підприємства.

Управління ризиками: Зайві запаси можуть призвести до витрат, пов'язаних із зберіганням та застарінням товарів. З іншого боку, недостатні запаси можуть призвести до втрат продажів та погіршення відносин з клієнтами. Аналіз дозволяє визначити оптимальний баланс між витратами та ризиками дефіциту.

Управління витратами: Запаси можуть займати значну частину активів підприємства. Аналіз показників запасів допомагає виявити можливості зниження витрат, наприклад, за допомогою оптимізації замовлень, поліпшення системи управління запасами та зниження втрат від застарілих товарів.

Оцінка ефективності управління запасами: Аналіз фінансових показників запасів може допомогти оцінити ефективність системи управління запасами на підприємстві. При необхідності можна внести корективи та поліпшити процеси управління запасами.

Прийняття стратегічних рішень: Розуміння фінансових показників запасів відіграє важливу роль при прийнятті стратегічних рішень щодо розширення бізнесу, впровадження нових продуктів чи зміни стратегії управління запасами.

Фінансова звітність та прозорість: Фінансові показники запасів включаються до фінансової звітності підприємства. Їх аналіз допомагає інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам оцінити фінансовий стан та управлінську ефективність підприємства.

Загалом можна сказати, що аналіз фінансових показників запасів дозволяє оптимізувати процеси, поліпшити фінансовий стан підприємства та приймати більш обґрунтовані стратегічні рішення.

3. СТАН БУХГАЛТЕРСЬКОГО ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ У ТОВ «ПТК «ШАБО»

3.1. Організація бухгалтерського фінансового обліку у ТОВ «ПТК «ШАБО»

Підвищення аналітичності та оперативності бухгалтерського обліку багато в чому залежить від раціональної організації облікового апарату. До засад раціональної організації бухгалтерського обліку відносяться: чітка структура бухгалтерського апарату; розподіл обов'язків між співробітниками; схема документообігу; вибір форми ведення бухгалтерського обліку; організація робочого місця тощо.

Структура бухгалтерії залежить від: виду діяльності підприємства та його об'ємних характеристик; виробничої структури підприємства; умов організації і технології виробництва, кількості філій, підрозділів; від обсягу та рівня автоматизації облікових робіт; чисельності персоналу тощо.

Ведення бухгалтерського обліку у ТОВ «ПТК ШАБО» здійснюється бухгалтерією під керівництвом головного бухгалтера. Форма організації бухгалтерського обліку – централізована з лінійною формою організаційної структури бухгалтерії.

Головний бухгалтер:

- забезпечує організацію бухгалтерського обліку на підприємстві, контроль за раціональним, економним використанням усіх видів ресурсів, збереженням власності, впливає на підвищення ефективності господарської діяльності підприємства;

- безпосередньо контролює усі фінансові операції, які здійснює ТОВ «ПТК ШАБО»;

- забезпечує раціональну систему документообігу, застосування прогресивних форм та методів ведення бухгалтерського обліку на основі сучасної обчислювальної техніки;

- забезпечує повний облік грошових засобів, товарно-матеріальних цінностей та основних засобів, що надходять на підприємство, а також своєчасне відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних з їх рухом;
- забезпечує достовірний облік витрат виробництва та обороту, складання кошторисів витрат;
- забезпечує правильний облік результатів господарсько-фінансової діяльності підприємства у відповідності з встановленими правилами;
- забезпечує правильне нарахування та своєчасний перерахунок внесків на державне соціальне страхування, погашення у встановлені строки заборгованості банкам по позиках тощо;
- бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства;
- забезпечує перевірку організації бухгалтерського обліку та звітності в структурних одиницях підприємства, інструктує працівників з питань бухгалтерського обліку, контролю та звітності;
- забезпечує складання на основі даних бухгалтерського обліку фінансової звітності і подання її у встановлені строки;
- здійснює аналіз господарсько-фінансової діяльності підприємства по даним бухгалтерського обліку та звітності;
- забезпечує збереження бухгалтерських документів, оформлює їх для передачі в архів;
- контролює додержання встановлених правил оформлення прийняття та відпуску товарно-матеріальних цінностей;
- забезпечує суворе додержання штатної, фінансової та касової дисципліни;
- контролює додержання встановлених правил проведення інвентаризацій грошових засобів, товарно-матеріальних цінностей, основних засобів, розрахунків та платіжних зобов'язань;
- контролює стягнення у встановлені строки дебіторської та погашення кредиторської заборгованості, додержання платіжної дисципліни.

– контролює законність списання з бухгалтерських балансів нестач, дебіторської заборгованості та інших втрат;

– у випадку вияву незаконних дій посадових осіб (приписів, використання засобів не за призначенням та інших порушень та зловживань) повідомляє про це директора підприємства;

– контролює додержання посадовими особами правил оформлення первинних документів, які використовуються в бухгалтерському обліку;

– приймає до виконання та оформлення документи по фінансово-господарських операціях, які суперечать діючому законодавству та порушують фінансово-договірну дисципліну.

Головний бухгалтер має право:

– встановлювати обов'язки для підлеглих, щоб кожний працівник бухгалтерії чітко знав коло своїх обов'язків і ніс відповідальність за їх виконання;

– вимагати від усіх підрозділів підприємства правильно оформляти первинні документи, вести первинний облік;

– узгоджувати призначення, звільнення та переміщення матеріально відповідальних осіб;

– ознайомлюватися з договорами та угодами, які укладає підприємство, на отримання або відпуск товарно-матеріальних цінностей, виконання робіт та послуг;

– вимагати перегляду завищених та застарілих норм витрат сировини, матеріалів, витрат праці тощо;

– вимагати поліпшення складського господарства, належної організації приймання та зберігання сировини, матеріалів та інших цінностей;

– контролювати в структурних підрозділах підприємства додержання встановленого порядку приймання, оприбуткування, зберігання та витрачання грошових засобів, товарно-матеріальних та інших цінностей.

Головний бухгалтер несе відповідальність за:

- порушення правил та пропозицій, які регламентують фінансово-господарську діяльність;
- порушення строків подання фінансової звітності;
- неправильне ведення бухгалтерського обліку, яке призводить до викривлення бухгалтерських даних;
- прийняття до виконання та оформлення документів, які суперечать законодавству або встановленому порядку;
- відсутність контролю за належною організацією бухгалтерського обліку;
- складання недостовірної бухгалтерської звітності з вини бухгалтерії;
- збереження комерційної таємниці.

Інші працівники бухгалтерії:

- мають право доповідати головному бухгалтерові про всі виявлені недоліки в межах своєї компетенції;
- мають право вносити пропозиції із вдосконалення роботи, пов'язаної з передбаченими посадовими обов'язками;
- відповідають за якість і своєчасність виконуваної роботи;
- відповідають за збереження комерційної таємниці відповідно до наказу по підприємству.

Функції облікового персоналу:

- облік, аналіз та контроль за необоротними активами, оборотними активами, власним капіталом та довгостроковими і короткостроковими зобов'язаннями, формуванням доходів та результатів діяльності;
- забезпечення наявності первинної документації та своєчасної обробки первинних документів;
- забезпечення повного відображення всіх витрат та доходів підприємства, постійне співставлення доходів з витратами, виявлення загальних фінансових результатів діяльності підприємства;
- оформлення матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням збитку від нестачі, крадіжки та псування активів підприємства.

Організація бухгалтерського обліку у ТОВ «ПТК ШАБО» регулюється такою нормативною базою:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.06.96 р. № 996-XIV (зі змінами);
- Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами);
- Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку;
- Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції з його застосування» от 30.11.99 р. №291 (зі змінами);
- Наказ Міністерства статистики України «Про затвердження типових форм первинного обліку» від 29.12.95 р. № 352 (зі змінами);
- інші законодавчі та нормативні документи, які регулюють ведення бухгалтерського обліку в Україні.

Методологія відображення в обліку окремих операцій, використання визначених у межах чинного законодавства принципів, способів, прийомів та процедур ведення бухгалтерського обліку фіксуються у Наказі «Про облікову політику підприємства» відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. та Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Зміни положень облікової політики та їхні причини викладаються окремо у пояснювальній записці до річної фінансової звітності підприємства.

Основними положеннями Наказу підприємства «Про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику у звітному році» є:

- форма бухгалтерського обліку на підприємстві – автоматизована;
- облік основних засобів здійснюється у відповідності до НП(С)БО 7, амортизація основних засобів нараховується податковим методом;
- поточна дебіторська заборгованість обліковується у відповідності до НП(С)БО 10, резерв сумнівних боргів не створюється;
- облік запасів здійснюється у відповідності до НП(С)БО 9, при вибутті запаси оцінюються за методом FIFO;

– організація податкового обліку на підприємстві здійснюється у відповідності до діючого законодавства за допомогою окремих реєстрів податкового обліку.

Методологічно й організаційно бухгалтерський облік на підприємстві поділяється на фінансовий та управлінський. Кожний із зазначених видів бухгалтерського обліку має свої мету, призначення, користувачів облікової інформації і відіграє свою роль в управлінні підприємством.

Фінансовий облік охоплює сукупність правил та процедур, що забезпечують підготовлення та оприлюднення інформації про результати фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації відповідно до вимог чинного законодавства. Іншими словами, фінансовий облік забезпечує відображення усіх господарських операцій за звітний період, а також складання встановленої бухгалтерської (фінансової) звітності, призначеної для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

За даними фінансового обліку визначаються результати господарської діяльності звітного періоду (прибуток або збиток), складається фінансова звітність, яка використовується внутрішніми та зовнішніми користувачами. Фінансова звітність не є комерційною таємницею, регулюється державою і стандартами різних рівнів.

Управлінський облік розробляється підприємством самостійно з урахуванням внутрішніх інформаційних потреб та вимог керівництва для планування, аналізу, контролю і прийняття відповідних рішень. Головним є своєчасне одержання достовірної інформації про доходи і витрати як в цілому по товариству, так і по окремих його структурних підрозділах, а також про фінансові результати, що вже попередньо відображені у фінансовому обліку.

Однак в управлінському обліку витрати перегруповуються за їхнім цільовим призначенням, тобто за видами продукції (послуг). Аналогічно групують доходи і фінансові результати підприємства. У межах управлінського обліку здійснюється детальний облік витрат та калькулювання собівартості виробленої продукції.

Підприємство самостійно розробляє структуру і зміст внутрішньої звітності, а також визначає періодичність її складання та подання на різні рівні управління. Інформація про форму і систему управлінського обліку є конфіденційною.

Організація бухгалтерського обліку та фінансової звітності у ТОВ «ПТК ШАБО» ґрунтується на принципах автономності підприємства, безперервності діяльності, періодичності, історичної (фактичної) собівартості, нарахування та відповідності доходів і витрат, повного висвітлення, послідовності, обачності, превалювання змісту над формою та єдиного грошового вимірника, що має забезпечити одержання достовірної, якісної, своєчасної та доступної для розуміння інформації з метою прийняття її користувачами відповідних рішень.

Господарські операції підприємства, що впливають на стан майна, капіталу, зобов'язань і фінансових результатів, відображаються у бухгалтерському обліку методом їх суцільного і безперервного документування. Записи в облікових регістрах здійснюються на підставі первинних документів, тобто письмових свідоцтв, що фіксують, підтверджують господарські операції та надають юридичної сили даним бухгалтерського обліку.

Первинні документи складаються на обчислювальних машинах у момент проведення кожної господарської операції, а якщо це неможливо – безпосередньо після її закінчення. Відповідальність за своєчасне і якісне складання документів, надання їх для відображення у бухгалтерському обліку, за достовірність наведених у документах даних несуть особи, які склали, надрукували і підписали ці документи.

Бухгалтерські документи для надання їм юридичної сили і доказовості повинні мати обов'язкові реквізити, перелік яких, залежно від виду документів, визначається Законами України та іншими нормативними документами міністерств та відомств, а також самим підприємством.

Інформація, що міститься у взятих до обліку первинних документах і необхідна для відображення у бухгалтерському обліку, фіксується у програмі 1С:Бухгалтерія, де вона нагромаджується та систематизується в облікових

регістрах різноманітних форм (оборотно-сальдова відомість, оборотно-сальдова відомість по рахунках, картки рахунків, зведені проводки, головна книга тощо).

В цій же програмі інформація про господарські операції підприємства за звітний період узагальнюється у вигляді фінансових (бухгалтерських) звітів.

З метою упорядкування руху та своєчасного відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку на підприємстві встановлено графіки документообороту, які встановлюють чітко визначений рух (переміщення) документів по підрозділах підприємства та виконавців, через які проходить кожен первинний документ, визначають максимальний термін його перебування в підрозділі, терміни для відображення в обліку.

Форма ведення бухгалтерського обліку у ТОВ «ПТК ШАБО» – автоматизована. На даний момент в бухгалтерії підприємства використовують програму «1С: Бухгалтерія» версії 8.0.

Основним способом реєстрації господарських операцій в обліку є введення в програму документів, що відповідають первинним документам бухгалтерського обліку – бухгалтерські проводки за документами, будь-які регістри аналітичного та синтетичного обліку, а також звітність формуються автоматично. Слід зазначити, що ця програма дозволяє вести аналітичний облік рахунками в будь-якому розрізі та ступені деталізації (субконто).

Заключним етапом бухгалтерського фінансового обліку є складання звітності. Звітним періодом для складання річної фінансової звітності ТОВ «ПТК ШАБО» є календарний рік. В практичній діяльності підсумки роботи підприємства обчислюють кожного місяця.

Річна звітність подається не пізніше 20 лютого наступного за звітним роком, квартальна – до 25 числа місяця наступного за звітним кварталом. Річна фінансова звітність подається до відповідних органів у складі формах наведених в таблиці 3.1.

Перед складанням річної фінансової звітності у ТОВ «ПТК ШАБО» обов'язково проводять інвентаризацію активів та зобов'язань підприємства.

Форми фінансової звітності та їх характеристика

Форми звітності	Характеристика
№ 1 «Баланс»	Фінансовий стан підприємства, склад активів, зобов'язань і власного капіталу
№ 2 «Звіт про фінансові результати»	Доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства
№ 3 «Звіт про рух грошових коштів»	Надходження та витрати грошових коштів
№ 4 «Звіт про власний капітал»	Зміни власного капіталу підприємства
№ 5 «Примітки до фінансової Звітності»	Доповнюють інформацію наведену в фінансових звітах

3.2. Організація бухгалтерського обліку запасів ТОВ «ПТК «ШАБО»

Всі запаси, що поступили на ТОВ «ПТК ШАБО» повинні ретельно перевірятися по кількості і якості, і приймаються матеріально-відповідальною особою (комірник) з якою оформлений договір на матеріальну відповідальність.

Для обліку запасів за їх видами комірник ТОВ «ПТК ШАБО» веде окремі документи за формою картки складського обліку. В ній проводиться запис за кожним фактом надходження та вибуття запасів, підставою для запису є прибутковий ордер.

Завідуючий складом щодня записує в складську картотеку всі операції по надходженню та вибуттю запасів. Після кожного запису визначається залишок запасів номенклатурного номера.

Надходження виробничих запасів на склад ТОВ «ПТК ШАБО» супроводжується накладною, де вказується постачальник, одержувач, номер рахунка-фактури, найменування товару, його кількість, ціна без ПДВ та з ПДВ.

Разом з нею надходить податкова накладна, яка дає право на оформлення податкового кредиту. На основі накладної на підприємстві виписується внутрішня накладна.

За матеріальні цінності підприємство розраховується грошовими коштами з розрахункового рахунку підприємства для чого складається платіжне доручення.

Документообіг на підприємстві ТОВ «ПТК ШАБО» організовано так, щоб необхідна інформація доходила до бухгалтерії вчасно.

Первинні документи, які надходять до бухгалтерії, підлягають перевірці за змістом операції і за правильністю оформлення. Особлива увага звертається на законність проведення операцій.

Завідуючий складом у встановлені терміни представляє звіт про рух виробничих запасів по складу, на основі якого в бухгалтерському обліку відображається надходження виробничих запасів від постачальників і передача їх в цехи у виробництво.

Для узагальнення інформації про наявність і рух виробничих запасів на ТОВ «ПТК ШАБО» призначений рахунок 20 «Виробничі запаси». По дебету рахунку 20 відображається надходження виробничих запасів на підприємство, їх дооцінка, по кредиту рахунку 20 – витрачання на виробництво, переробку, відпустку на сторону, уцінку.

На ТОВ «ПТК ШАБО»

❖ Рахунок 20 має такі субрахунки:

201 «Сировина й матеріали»;

203 «Паливо»;

204 «Тара, тарні матеріали»;

205 «Будівельні матеріали»;

207 «Запасні частини»;

209 «Інші матеріали»;

❖ Рахунок 21 (Поточні біологічні активи) має такі субрахунки [8]:

211 «Поточні біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю»

❖ Рахунок 22 (Малоцінні та швидкозношувані предмети)

за видами виробництва

❖ Рахунок 23 (Виробництво)

за видами виробництва

❖ Рахунок 24 (Брак у виробництві)

за видами виробництва

❖ Рахунок 25 (Напівфабрикати)

за видами напівфабрикатів

❖ Рахунок 26 (Готова продукція)

за видами готової продукції

❖ Рахунок 27(Продукція сільсько-господарського виробництва)

за видами продукції

Господарські операції з обліку надходження запасів у ТОВ «ПТК ШАБО» за місяць наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Кореспонденція з обліку надходження запасів
на ТОВ «ПТК ШАБО»

№	Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Отримано від постачальника цукор	201	631	15237,7
2	Відображена сума податкового кредиту з ПДВ	641	631	3047,54
3	Переведено виробничі запаси із однієї номенклатурної групи до іншої, внаслідок помилкового зарахування у минулому	203	201	7680
4	Придбано паливо працівником підприємства	203	372	6750,5
5	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ за паливо	641	372	1350,1
6	Отримано тару (картоні коробки) через підзвітну особу	204	372	4535
7	Відображена сума податкового кредиту з ПДВ за тару	641	372	907
8	Оприбутковано на склад пляшки	204	685	28965,2
9	Відображена сума податкового кредиту з ПДВ	641	685	5793,04
10	Повернуто з виробництва невикористаний глюкозно-фруктозний сироп	201	23	2100
11	Відображено транспортні витрати, пов'язані з придбанням запасних частин	207	685	3240,8
12	Відображена сума податкового кредиту з ПДВ	641	685	648,16
13	Оприбутковано лишки будівельних матеріалів (цемент) внаслідок інвентаризації	205	716	7237,8

Виробничі запаси можуть поступати на підприємство на умовах попередньої оплати (авансу).

Господарські операції з оприбуткування запасів з передоплатою наведено в таблиці 3.3.

Кореспонденція з обліку оприбуткування дубильних речовин,
придбаних у постачальника

№	Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Перераховано аванс постачальникові за дубильні речовини	371	311	9870,6
2	Право на податковий кредит по ПДВ на суму перерахованого авансу	641	644	1645,1
3	Відображено транспортні послуги по доставці дубильних речовин	201	685	540,5
4	Відображена сума податкового кредиту з ПДВ за послуги з доставки	641	685	108,1
5	Отримано дубильні речовини від постачальника: – на суму без ПДВ – на суму ПДВ	201 644	631 631	8225,5 1645,1
6	Здійснено взаємозалік передплати	631	371	9870,6
7	Перераховано за транспортування	685	311	648,6

Тільки після того, як запаси оприбутковані, допускається їх відпуск із складу. Відпуск із складу цінностей може здійснюватися тільки уповноваженими особами.

Списання запасів із балансу згідно з НП(с)БО 9 на ТОВ «ПТК ШАБО» може відбуватись у таких випадках:

- списання у виробництво;
- реалізація за грошові кошти;
- списання у зв'язку з невідповідністю критерію активу;
- списання через втрати від стихійного лиха;
- списання нестач у межах норм і понад норми природного убутку.

Відпуск матеріалів у виробництво на ТОВ «ПТК ШАБО» оформляється накладними-вимогами. Документ використовуються для обліку руху матеріальних цінностей в середині підприємства та їх відпуску стороннім організаціям.

Накладна-вимога виписується в двох примірниках і підписується головним бухгалтером.

У випадку внутрішнього переміщення матеріалів накладну-вимогу складає матеріально-відповідальна особа складу, що здає цінності. Один примірник

служить складу, що здає, основою для списання цінностей, а другий – складу (цеху), що приймає для оприбуткування цінностей.

Господарські операції з обліку вибуття запасів на ТОВ «ПТК ШАБО» за місяць наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Кореспонденція з обліку вибуття запасів
на ТОВ «ПТК ШАБО»

№	Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Списано винний спирт на виробництво червоного вина	23	201	5580
2	Списано органічні кислоти (лимонна) на виробництво червоного вина	23	201	705,6
3	Списано лак для поточного ремонту виробничого цеху	91	205	6700
4	Списано запасні частини для поточного ремонту цехового обладнання	91	207	420,5
5	Списано фарбу на поточний ремонт офісу	92	205	970,3
6	Списано дизельне паливо для службового авто директора підприємства	92	203	1350,25
7	Списана пляшки на пакування продукції	93	204	768,3
8	Відображено суму нестачі запасних частин в результаті інвентаризації	947	207	380,8

Наприкінці року приходиться час підбиття підсумків та складання річної фінансової звітності, перед підготовкою якої підприємство ТОВ «ПТК ШАБО» проводить інвентаризацію.

Під час інвентаризації перевіряються і документально підтверджуються всі активи та зобов'язання товариства: їх стан, відповідність критеріям визнання та оцінка.

На ТОВ «ПТК ШАБО» інвентаризація виробничих запасів проводиться у другій половині листопаді протягом 10 днів.

До складу інвентаризаційної комісії на ТОВ «ПТК ШАБО» обов'язково включаються працівники бухгалтерської служби, а саме головний бухгалтер, представники бухгалтерії та представники виробництва.

Матеріально-відповідальна особа не входить до складу інвентаризаційної комісії.

Інвентаризація починається зі складання наказу про проведення інвентаризації керівником підприємства. Наказ містить інформацію про строки, обсяги та предмет інвентаризації, її причину та склад інвентаризаційної комісії.

Наступний крок – обробка первинних документів на дату, коли проводиться інвентаризація. Матеріально-відповідальна особа має підтвердити залишки, визначені бухгалтерською службою, і дати розписку про те, що до початку інвентаризації всі прибуткові та видаткові документи на виробничі запаси здано до бухгалтерії, всі цінності, які надійшли під її відповідальність, оприбутковано, а ті, що вибули, списано.

Під час інвентаризації проводять підрахунок, зважування, обмір всіх виробничих запасів.

Під час інвентаризації та за підсумками її завершення на ТОВ «ПТК ШАБО» складаються такі документи:

- інвентарні описи для фіксування наявності, стану і оцінки виробничих запасів підприємства;
- звіряльні відомості – це інформація про виявлені розбіжності між даними бухгалтерського обліку та даними інвентаризаційних описів (актів інвентаризації).

Матеріали інвентаризації оформлюють у двох примірниках. Один примірник залишається у бухгалтерії для відображення результатів інвентаризації в обліку, а другий – в інвентаризаційній комісії.

Результат інвентаризації комісія фіксує протоколом, у якому наводить: причини нестач, втрат, лишків, а також пропозиції щодо зарахування внаслідок пересортиці, списання нестач у межах норм природного убутку.

Якщо за наслідками проведеної інвентаризації встановлено недостачу виробничих запасів, то на підставі рішення інвентаризаційної комісії приймається рішення про їх урегулювання шляхом:

- 1) заліку недостач і надлишків (при виявленні) внаслідок пересортування;
- 2) списання запасів у межах норм природного убутку;
- 3) списання запасів, щодо яких виявлено недостачу.

На ТОВ «ПТК ШАБО» була проведена інвентаризація та не виявлено розбіжностей з даними бухгалтерського обліку.

Дані щодо залишків виробничих запасів знайшли своє відображення у такій фінансовій звітності:

– форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан), розділ II «Оборотні активи», рядок 1101. Вартість виробничих запасів станом на 31 грудня 2020 року становить 401273 тис.грн.

– форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності», розділ VIII «Запаси» в розрізі видів запасів: сировина і матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, паливо, тара і тарні матеріали, будівельні матеріали, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення. Вартість виробничих запасів станом на 31 грудня 2020 року сформувалася за рахунок балансової вартості сировини і матеріалів на суму 386105 тис. грн., запасних частин на суму 7987 тис. грн., будівельних матеріалів на суму 4815 тис. грн., тари і тарних матеріалів на суму 1520 тис. грн. та палива на суму 846 тис. грн.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Запаси є невід’ємним елементом функціонування підприємств. Їх оптимальний розмір забезпечує безперервність діяльності та уникнення низки ризиків, пов’язаних з відсутністю запасів. Класифікувати запаси можна за численними ознаками, однак узагальнено сформована класифікація дає уявлення про основні види запасів. В роботі було розглянуто економічну сутність, класифікацію та оцінку виробничих запасів.

Основним завданням бухгалтерського обліку на підприємстві є формування повної і достовірної інформації про діяльність організації і її майнове положення, необхідною внутрішнім користувачам бухгалтерської звітності – керівникам, засновникам, учасникам і власникам майна організації, а також зовнішнім – інвесторам, кредиторам і іншим користувачам бухгалтерської звітності.

Облік запасів зобов’язані вести всі підприємства, але який обрати напрямок, як класифікувати, який спосіб вибуття вибрати залежить від роду діяльності підприємства.

Для того, щоб всі запаси були в цілісності та наявності потрібен обов’язково належно оформлений договір на матеріально-відповідальну особу (як правило, це комірник). На складі всі запаси повинні бути складені по схожості призначення.

Всі полки пронумеровані, тобто кожний запас має цифровий код де він знаходиться, а також присвоєний бухгалтерський (інвентаризаційний) код.

Важливо розуміти які напрямки розвитку обрало підприємство, так і потрібно чітко визначити приблизно: якої вартості, якості, кількості і ціни потрібні запаси. Це потрібно визначити для того щоб запаси не стали неліквідними або довгореалізуємі, а саме цим самим не знижувати прибуток підприємства.

Основними завданнями контролю операцій з запасами є: встановлення законності проведених операцій із запасами; перевірка організації складського господарства, стану збереження запасів; перевірка правильності та ефективності

використання матеріальних ресурсів; перевірка дотримання правил відпускання запасів; оцінка системи внутрішнього контролю за використанням запасів у виробництві; оцінка повноти і правильності відображення господарських операцій в бухгалтерському обліку і звітності.

Первинні документи з обліку виробничих запасів можна розділити на три складових: документи з надходження та оприбуткування виробничих запасів; документи зі складського обліку і внутрішнього переміщення виробничих запасів; документи з відпуску (списання) виробничих запасів.

Важливим напрямом удосконалення процесу формування запасів та підвищення ефективності управління ними в умовах реформування економічної системи є визначення оптимальної потреби в них. У зарубіжній практиці управлінню оборотними активами приділяється значно більше уваги, ніж в Україні. Одним із напрямків є оптимізація формування запасів.

Важливе значення для кращого управління запасами має проведення ABC аналізу, сутність якого полягає в розподілі запасів за значимістю. Це дозволить забезпечити максимально високий рівень обслуговування, при мінімізації поточних витрат на утримання запасів.

Потрібен аналіз робіт та виробів які найприбутковіші та часто реалізуються, для того щоб приймати управлінські рішення для закупки, виготовлення і збуту товарів.

Основними напрямками удосконалення обліку виробничими запасами є: удосконалення методико-організаційних основ фінансового та управлінського обліку виробничих запасів, а також їх контролю; проектування системи економічного аналізу та контролю ефективності використання виробничих запасів; розробка системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами.

Необхідно створити відділ внутрішнього контролю з метою контролю за ефективним використанням запасів.

Потрібно якомога частіше проводити інвентаризацію наявності товару та залишків в обліку, для прозорості та наявності інформації для ефективних управлінських рішень.

Фінансова звітність: Запаси включаються до бухгалтерської звітності підприємства, що дає можливість оцінити їхню вартість і вплив на фінансовий стан компанії. Це важливо для інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

Податковий облік: Запаси можуть впливати на обчислення податкових зобов'язань підприємства, і точний бухгалтерський облік є важливим для уникнення податкових проблем.

Управління фінансами: З бухгалтерським обліком запасів компанія може ефективно визначити, які товари є в наявності, їх вартість та вплив на прибутковість.

Забезпечення прозорості: Бухгалтерський облік запасів сприяє створенню чіткого і прозорого зображення фінансового стану підприємства для всіх зацікавлених сторін.

Мінімізація витрат: Оптимізація запасів дозволяє уникнути зайвих витрат на їх утримання, зберігання та управління.

Покращення ліквідності: Зменшення зайвих запасів може поліпшити ліквідність підприємства, дозволяючи використовувати ресурси більш ефективно.

Уникнення утрат: Застосування методів оптимізації допомагає уникнути втрат від застарілих або непроданих товарів.

Забезпечення належного рівня запасів: Оптимізація дозволяє визначити оптимальний рівень запасів, що забезпечує сприятливий баланс між вартістю запасів і забезпеченістю підприємства товарами.

Підтримка виробничих процесів: Оптимізовані запаси дозволяють підтримувати неперервність виробничих та постачальницьких процесів, уникати затримок та забезпечити задоволення попиту.

Узагальнюючи, бухгалтерський облік запасів та їх оптимізація допомагають підприємствам раціонально використовувати ресурси, уникати зайвих витрат та забезпечувати ефективний фінансовий контроль.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України N 996-XIV від 16 липня 1999 р. станом на 03 липня 2018р. / Верховна Рада України. Законодавство України: веб-сайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635. Liga-закон: веб-сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MF13052>.
3. Міжнародний (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Запаси» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021
4. Податковий Кодекс України. від 20.10.2019, підстава - 129-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17>.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 7 лютого 2013 р. № 73. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/standart-buhgalterskogo/pologheniya-standart-buhgaltersykogo-1021474.html>
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» від 14.12.1999 р., № 318. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
8. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: веб-сайт. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/plan-rah/plan-schetov-buhgalterskogo-1021043.htm>.
9. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>
10. Про затвердження інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій

підприємств і організацій наказ від 21.12.1999 р. №291 / Міністерство фінансів України. URL: <http://www.dtkk.com.ua/show/2bi>

11. Про затвердження методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів наказ від 10.01.2007р. №2 / Міністерство фінансів України. URL: <http://www.prou4ot.info/index.php?section=browse&CatID=154&ArtID=414>

12. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку наказ від 25.05.1995р. №88 / Міністерство юстиції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>

13. Акольська О.В., Білоцерківський О.В. Управлінський облік проблеми його функціонування в сучасних умовах управління підприємством Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. 2009. № 3(7). URL: <https://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/EUPMG/2009/>.

14. Антонюк О.П., Ступницька Т.М., Купріна Н.М. Економічний аналіз (практикум): навчальний посібник. Вид. 3-ге, переробл. і допов. Львів: «Магнолія 2006», 2015. 326 с.

15. Бойцова М. Усе про облік запасів. – 2 ге вид., перероб. і доп. / М.Бойцова, О.Маханько, Я.Клиженко. – Х. : Фактор, 2014. – 160 с.

16. Большой экономический словарь / под.ред. А.Н. Азрилияна. 7е изд., доп. М.: Институтной экономики. 2007. 1472 с.

17. Бухгалтерський фінансовий облік / за ред. Ф.Ф. Бутинця. Житомир: ПП «Рута», 2000. 607 с.

18. Гладких Т.В. Фінансовий облік: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 480 с.

19. Кіртока Р.Г. Особливості проведення аудиту виробничих запасів в сучасних умовах на підприємствах харчовій промисловості / Р.Г. Кіртока // Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський нац. ун-ет ім. В.О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2015. № 3. С. 869–872.

20. Контроль і ревізія виробничих запасів, готової продукції URL:<https://studopedia.org/5-112090.html>

21. Кужельний М.В., Левицька С.О. Організація обліку: підручник. Київ: Центр учб. л-ри, 2010. 352 с.
22. Купріна Н.М., Поліш С.В. Сутність та класифікація запасів підприємства: теоретичний та практичний аспект // Економіка харчової промисловості. 2017. Т.9, Випуск 2. С. 75-81.
23. Левицька С. О. Виробничі запаси як об'єкт внутрішнього контролю (на прикладі суб'єктів споживчої кооперації) / С. О. Левицька // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. – Острог : Вид-во НУ»ОА», березень 2017. – № 4(32). – С. 200–206 URL: <https://ecj.oa.edu.ua/articles/2017/32/39.pdf>
24. Нападовская Л.В. Управленческий учет: суть, значение и рекомендации по его использованию в практической деятельности отечественных предприятий / Л.В. Нападовская // Бухгалтерский учет и аудит. – 2005. – № 8–9. – С. 50–62.
25. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 464с.
26. Організація аналітичного та синтетичного обліку запасів URL: https://pidruchniki.com/1219112164576/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/organizatsiya_analitichnogo_sintetichnogo_obliku_zapasiv
27. Особливості інвентаризації товарно-матеріальних цінностей URL : <https://studfile.net/preview/5647143/page:3/>
28. Павлюк І. Проблеми бухгалтерського обліку виробничих запасів, товарів та пропозиції щодо їх вирішення / Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – №6. – С. 40-41.
29. Перелік форм первинних документів для обліку виробничих запасів URL: https://studopedia.ru/12_115884_perelik-form-pervinnih-dokumentiv-dlya-obliku-virobnichih-zapasiv.html
30. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку виробничих запасів в сільськогосподарських підприємствах URL: <https://pravo.uteka.ua/doc/Pro->

zatverdzhennya-Metodichnix-rekomendacij-shhodo-zastosuvannya-specializovanix-form-pervinnix-dokumentiv-z-obliku-virobnichix-zapasiv-v-silskogospodarskix-pidpriyemstvax

31. Пушкар М. С. Фінансовий облік: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 626 с.

32. Ступінська М.В. Організація внутрішньогосподарського контролю запасів на підприємстві / М.В. Ступінська // Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 8. С. 84-86.

33. Янчева Л.М., Акімова Н.С., Наумова Т.А., Баранова А.О., Топоркова О.В., Макєєва З.О., Герасимова Н.С. Внутрішньогосподарський контроль. Конспект лекцій (у структурно- логічних схемах) Задачи. Тести: Навчальний посібник / Харківський державний університет харчування та торгівлі. Харків, 2012. 236с.

34. Яремій Ю.В. «Удосконалення обліку виробничих запасів на промислових підприємствах» URL: <https://www.sworld.com.ua/mnii/m116-8.pdf>

35. <http://shabo.ua/ua/>